THE SUNDAY MORNING BUSINESS HALACHA PROGRAM

גניבה וגזילה
Week 13

1שלחן ערוך חושן משפט סימן שע סעיף א-ג׳.
2גמרא סנהדרין דף **כד:** משנה אלו הן הפסולין. גמרא שם. משחק בקוביא - אומנותא אחריתי.
3 גמרא בבא מציעא דף **עג:** אמר רב חמא האי מאן - **עד.** הכא לאו בידו.
ועיין תוס׳ שם עד. ד״ה הכא לאו בידו.
4 שלחן ערוך חושן משפט סימן רז סעיף יג, ברמ״א שם.
5 שלחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכב סעיף ו׳ ובמשנה ברורה ס״ק כב, ובשער ציון שם ס״ק כ׳.

לז״נ ר׳ שמוא–ל יוסף בן ר׳ מרדכי אהרן ע״ה

לז״נ שלום פנחס בן מרדכי א–ליעזר ע״ה

לז״נ ויצה בת ר׳ שמוא–ל זאב ע״ה
לז״נ לוי בן דוד שלמה
לז״נ שמוא–ל זאב בן לוי

A program funded solely by the Night Seder Bais Medrash
Please contact us for sponsorship opportunities

THE NIGHT SEDER BAIS MEDRASH
TAILORED TO FIT YOUR SCHEDULE AND YOUR NEEDS

אמר שדינן כו כדיני ישראל, ואפ״ה פסק שגלך אחר מקום שנעשתה כו הגזלה וידונו כדיני גויים. וי״ל דשאני התם כיון דהמלוה מת באותו מקום שדנין כדיני גויים ועשה גזלה שם ואחריו לפלוני, אמרינן דודאי דעתו היתה כמו שמורגל בפי הבריות דמפרשים ואחריו לפלוני כפשוטו ואפילו אם הראשון רחוי לירש, ומשו״ה פסק שדנין כדיני גויים, משא״כ כאן בהטשא אשה דבשעה שנגזלו זה את זו לא היתה שעת הירושה ולא היה אז שום גילוי דעת שנגזלה אדעתא דמנהגא, והבעל עומד עתה לפניו ואומר שלא היתה דעתו אז ליטא על דעת שאם תמות שלא יירשנה, דמזה ודאי לא עקרי דין תורה*. ומסיק מור״ם וכתב [והוא מתשובת רשב״א [ח״ו סי׳ תנ״ד]], וליכא מה משום דינא דמלכותא כו׳, ר״ל שלא אימא אף שלא נאמר שמתחילה נגזלה אדעתא דהכי מ״מ הלא במקום שדרו שם דנו בו כדיני גויים ובגויים אין הבעל יורש את אשתו, וכשיטתו עתה לדין ידונו להן כן ועליו לקיים דינם מכח דינא דמלכותא דינא, ע״ז כתב כיון דדין זה פסוק ועומד מדין תורה שבעל יורש את אשתו, אין לריך הבעל לילך עם אבי אשתו לפני דייני גויים כי אין דינא דמלכותא דינא אלא כו׳, והב״ד יכופו לאבי אשתו שלא ילך לפני דייני גויים וק״ל: **כאן דלא אמרינן דינא דמלכותא אלא בדבר שיש בו הנאה למלך כו׳.** עיין בדרכי משה [סעיף י״ד] שהביא לשון הרשב״א [המובא בציונים אות ל״ו] קלת בלשון אחר ז״ל, דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא במה שהוא מדיני מלוכה, אבל דיני שדיני בערכאות אין אלו

משה״א סק״ד

שבעל יורש

מכות״י [סעיף ז׳] וסוף סימן ע״ד:

אשתו לא יוכל אבי אשתו או שאר יורשיה לומר כל הנושא אשה על דעת המנהג הוא נושא ונדון הדבר בדיני גויים [10]דאם מתה לא יורשה בעלה או כדומה לזה וליכא בזה משום דינא דמלכותא [כאן]דלא אמרינן דינא דמלכותא אלא בדבר שיש בו הנאה למלך או שהוא לתקנת בני המדינה אבל לא שידונו בדיני גויים דאם כן בטלת כל דיני ישראל.

סימן שע

דברים שהם גזל מדבריהם כגון מפריחי יונים והמשחקים בקוביא

וכו׳ ו׳ סעיפים

א [a]יש דברים שאסרו חכמים משום גזל והעובר עליהם הרי זה גזלן מדבריהם* [2]מפריחי יונים ומשחקים בקוביא מפריח יונים כיצד [3]לא יפריח אדם [7]בתוך היישוב שהרי לוקח ממון אחרים שלא כדין מפני שמשלח זכר [4]ויביא נקבה משובך אחר או נקבה ותביא זכר [5]ולא יונים בלבד אלא כל העושה כזה בשאר עופות [6]או חיה או בהמה הרי זה גזלן מדבריהם.

משום אותיות הציון ב׳ ג׳ וד׳ של באה״ג בדפוסים נראה משובש. והצבנו אותם במקומם הנראה לנכון

ציונים ומקורות (a) כ״י סימן כ״ו סעיף ז׳ בשם הרשב״א בתשובה ח״ג סי׳ ק״ט, ומהרי״ק שורש (קפ״ח) קפ״ז ושורש (קל״ב) קצ״א בשם רשב״א בתשובות המיוחסות סי׳ כ״ב. ד״מ בסימן זה סעיף י״ד.

סימן שע (2) לשון הרמב״ם בפ״ו מגזלה דין ז׳.

(10) כ״ה במהדורת הסמ״ע וממהדורת באה״ג ואילך. ברפורי: **אם מותה אם יורשה.**

ממשפט המלוכה אלא הערכאות דנין בעצמן כמו שמצאנו בספרי דייניהן, שאם לא אתה אומר כן מיבטלתם ס״ו דיני ישראל, עכ״ל. ועוד הביא לפני זה דעת מהרי״ק [שורש קפ״ד] והמרדכי [ב״ק סי׳ קנ״ד] וכתב שכולם שוים בזה, ע״ש. ונראה דר״ל דאפילו אם גזר המלך בהדיא לילך בתר דיני הערכאות, דאין על דייני ישראל לקיים זה מכח זה דעלינו לקיים מן הדין דינא דמלכותא, דעל זה לא אמרו, אלא על דברים שהן מחוקי המלוכה. ולפי זה נ״ל דגם מ״ש מור״ם לפני זה בסעיף מ׳ ז״ל, ויש חולקין וס״ל דבכל דבר אמרינן דינא דמלכותא דינא, ושכן הוא עיקר, ג״כ כונתו למ״ש רשב״א הנ״ל, ומה שכתב בכל דבר, ר״ל אף שאינו ממסים וארנויות, והא ראיה דגם בדרכי משה כתב תחילה שלדעת המרדכי בשם התוס׳ אמרינן בכל דבר דינא דמלכותא דינא, וכתב מיד עליה הא דכתב מהרי״ק דאפילו לאותן דעות, היינו דוקא לענין הנהגות של משפטי המלכים כו׳, ע״ש ודו״ק:

סימן שע סעיף א׳ אין ויביא נקבה משובך אחר. פירוש, ואין זה גזל גמור, שגם בעל השובך שבאיש משם לא זכה בהן קנין גמור דמעלמא קאתו להתם ורבו לשם, אלא שהכמים אסרוהו משום גרם גזל. **בן או חיה או בהמה.** בדרישה [סעיף א״] כתבתי לשון הגמרא [סנהדרין כ״ה ע״ב], שם

ערך לחם

סימן שע סעיף א׳ בסופו. ואין פורשין רשתות ליונים אלא אם כן הרחיק מן הישוב לתוך המדבר ד׳ מילין, ובמקום ברמים אפילו הרחיק ק׳ מילין לא

באר הגולה

סימן שע סעיף א׳ ת. לשון הרמב״ם בפ״ו מהלכות גזלה דין ז׳. ב. משנה פ״ג דסנהדרין דף כ״ד ע״ב. ג. וכתב הרב המגיד [שם], מפורש בפרק זה בורר למ״ד משום ארע, וחהו שמפרים יונים כדי להביא אחרים [שם דף (כ״ח ע״ב) [כ״ה ע״א]]. ד. לומר שבמדבר מותר והכין מוכח התם [ע״ב]. ה. בריתא שם.

ביאור הגר״א

סימן שע סעיף א׳ א. יש כו׳. ר״ה כ״ב ת׳ זאת כו׳, ועיין תוס׳ שם ד״ה אלו ומנהדרין כ״ד ב׳ ד״ה ואלו כו׳: ב. **בתוך היישוב.** כן משמע שם כ״ה ב׳, ועיין בסוף פ״ז דב״ק [פ״ג ע״א] ובב״ב כ״ג ת׳, ותוס׳ שם [ד״ה והתניא] ושם [ד״ה והתניא] בשם התוספתא [ב״ק פ״ח ה״ד]: ג. **מפני כו׳.** כמ״ד אלא [סנהדרין כ״ה ע״א] שהוא הנאמר בתחלונה, ואין נ״מ לדינא אלא

באר היטב

יד. שידונו. ונראה דאפילו אם הולך גזר בהדיא ילך בתר דיני הערכאות, דאין על דייני ישראל לקיים זה מכח דינא דמלכותא, דעל זה לא אמרו, אלא על דברים מחוקי המלוכה. וגם מ״ש הרמ״א בסעיף ה׳ דיש חולקין וס״ל דאמרינן בכל דבר כו׳, ר״ל אף שאינו ממסים וארנויות, אבל מ״מ צריך עכ״פ להיות בענין הנהגות של משפטי המלכים, וכן הוא בהמהרי״ק ע״ש. המ״ע [סקכ״א]. [ועיין מה שכתבתי בשם הש״ך [יו״ד סימן קס״ה סק״ח] בסוף סימן ע״ל [סקכ״ב] ע״ש]:

סימן שע סעיף א׳ **א.** אחר. פירוש, ואין זה גזל גמור, שגם בעל השובך שבאיש משם לא זכה בהן קנין גמור דמעלמא קאתו להתם ורבו לשם, אלא שהכמים אסרוהו משום גרם גזל. המ״ע [סק״א]: ב. **בהמה.** כש״ם מפורש דדוקא בשור הבר אמרו דאין בו אלא משום גזל מדבריהם דהוא כמין חיה והולך ביערים ומביא עמו דבר הפקר, וקבלו בהמה מפני דיש מ״ד שהוא מין בהמה לענין איסור חלב שבו, משא״כ בשאר

פתחי תשובה

דהרי בעל הערכי כתב הנכסים בפנקסו על שם יורשי האשה כו׳, שלישית, כיון דחק המדינה ההיא מי שמת בלא בנים נוטל המלך כחלק אחד מן היורשים, א״כ יש למלך יד בענין זה ודינא דמלכותא דינא דאין בעל יורש אשתו אלא נוטל חלק כשאר יורשים, והכא שהיא עשתה צואה להפקיע הבעל מכל וכל קיימת צואתה בדינא דמלכותא. והוא ז״ל האריך לסתור דבריו דאין שום ממש בכל הג׳ טענות הללו והבעל יועמד חי בחלקו כפי חקי ומשפטי התורה עיין שם. ועיין מה שכתבתי לעיל סימן רמ״ח סעיף א׳ ס״ק ב׳:

חידושי רעק״א

שם. דלא אמרינן דינא. כ״כ, עיין שו״ת תשב״ץ ס״ת סי׳ קנ״ח: ש״ך ס״ק (ט׳) [י״ב]. סוף סימן ע״ד. כ״ב, ובסימן ע״ג ס״ק ל״ט:

סימן שע סעיף א׳ הרי זה גזל מדבריהם. כ״כ, היינו דאסור מדבריהם ואם נטלו אין מוציאין

אמרי ברוך

סעיף י״א בהג״ה. דלא אמרינן דינא דמלכותא אלא. כ״כ, יעיין לעיל סימן ע״ג בש״ך ס״ק ל״ט: סמ״ע ס״ק כ׳. וידונו בדיני גויים. כ״כ, המעיין בריב״ש יראה שלא נתמין כלל למ״ש הסמ״ע בהסברת טעמו: סמ״ע ס״ק כ״א. עיין בדרכי משה שהביא לשון הרשב״א. כ״כ, מובא גם בכ״י סוף סימן כ״ו [סעיף ז׳]:

חידושי חתם סופר

סימן שסט ש״ך ס״ק י״. סוף סימן ע״ד. כ״ב, עיין ש״ך יו״ד סוף סימן קפ״ה [סק״ח], ועיין היטב בש״ך לעיל סימן ע״ג ס״ק ל״ט ד״ה וכל זה וכו׳, ע״ש. ועיין היטב תשובות חתם סופר חו״מ סי׳ קמ״ב וסי׳ קפ״ו:

גליון מהרש״א

סימן שע סעיף א׳. משום גזל. עיין סימן ל״ד אמ״ע בק״מ ובגליון, ועיין אמ״ע סימן ל״ט בק״מ ובש״ך שם [סק״ב].

מפורש דדוקא בהמה דשור הכר אמרו דאין בו אלא משום גזל מדבריהם דהוא כמין חיה והולך ביערים ומביא עמו דבר הפקר, וקראו בהמה מפני דיש מ"ד שהוא מין בהמה לענין איסור חלב שבו, משא"כ שאר בהמות דאינן הולכות ביערים אלא בין שאר בהמות דיש להם בעלים, ומה שמביאים עמהן יש בו משום גזל גמור: **סעיף ב' ג) וגזל מדבריהם הוא.** כן היא דעת הרמב"ם [המובא בציונים אות ב'] וכמ"ש ג"כ הטור בשמו בסימן ל"ד [סעיף כ"ו] ובסימן ר"ז* גם בסימן זה [סעיף ו'], ובשאר המקומות [סימן ל"ד סק"מ וכאן בדרישה סעיף ד'] כתבתי דאין טעמו משום דפסק כרבי בר חמא [סנהדרין כ"ד ע"ב] דאמר דיש בו אבמכתא, דאליבא הוה גזל גמור, אלא פסק ג"כ כרב ששת דאמר איקורו הוא משום דאינו יודע בשומו של עולם, אלא שפירש דברי דכיון שאינו יודע בשומו של עולם מסתמא אין לו ממון אלא מה שמרויח בשמוק זה, ושמוק זה אסרו חז"ל משום גזל דאינו מוחל לו שבגדו בעין יפה אף על פי שאינו גזל גמור. וכל גזל דבריהן אינו פסול מסתמא אם לא שאוכל ממנו וכמ"ש בסימן ל"ד [סעיף ט"ז, עיין בסמ"ע שם סקל"ט-מ'], ומטעם זה אף שיש לו מלאכה אלא שאינה מספקת לו לאכילתו ולשאר צרכיו וצריך לאכול ג"כ ממה שמרויח מהשמוק, ה"ז פסול. ודוקא במשחק עם ישראל, אבל עם גוי לא גזרו עליו רבנן כיון שאינו גזל גמור. והחולקים עם הרמב"ם

בדרישה כאן סעיף ז' וכתב ג"כ בשם הב"י כאן ובסימן ל"ד דהרמב"ם פסק כרמב"ן. ואנו לא מצאנו בסימן ל"ד אלא רק כאן

לא מצאנו

ב [כ]**המשחקים בקוביא כיצד אלו שמשחקים בעצים או בצרורות או בעצמות ועושים תנאי ביניהם שכל הנוצח את חבירו באותו שחוק יקח כך וכך וכן המשחקים בבהמה או בחיה או בעופות ועושים [1]תנאי שכל שתנצח בהמתו או תרוץ יותר יקח מחבירו כך וכך וכל כיוצא בדברים אלו הכל אסור [ב]וגזל מדבריהם הוא.**

ג [ג]**יש מי שאומר [ד]שהמשחק בקוביא עם הגוי אין בו משום גזל אבל יש בו איסור עוסק בדברים בטלים שאין ראוי לאדם שיעסוק כל ימיו אלא בדברי חכמה ויישובו של עולם** [ה]**וחלקו עליו לומר שאינו פסול [ה]אלא אם כן אין לו אומנות אחרת. הגה** [ה]**אבל אם יש לו אומנות אחרת אפילו משחק עם ישראל אינו פסול ועיין לעיל סימן ר"ז [2]סעיף י"ג וכבר פשט המנהג כסברא האחרונה לשחוק בקוביא ואין פסול אלא מי שאין לו אומנות אלא הוא ואם שחק עמו באמנה אם חייב לשלם עיין לעיל סימן ר"ז [3]שם.**

ד [ו]**הפורש מצודה שאין לה בית קבול וצד**

ציונים ומקורות ג) שם ברמב"ם פ"ו מגזילה דין י'. ג) שם ברמב"ם פ"ו מגזילה דין י"ח וטור המלו בסעיף ז'. ד) הרא"ש סנהדרין פ"ג סי' ד' וטור (שם) סעיף ח'. ה) טור שם. ו) כפול לעיל בסימן רע"ג סעיף י"ג וי"ד.

סימן שע 1) תוספת מהדורת באה"ג, וכ"ה ברמב"ם. 2) תוספת מהדורת באה"ג. 3) תוספת מהדורת באה"ג, ושם נדפס בטעות: ושם.

ס"ל דטעם פיסול משחק בקוביא ואינך הוא משום שאינו יודע משומו של עולם לידע כמה קשה הרווחת הממון על בני אדם ניקל בעיניו להעיד שקר, ומה"ט אף שיש לו ממון אחר ואינו אוכל מזה הוא פסול, ואפ"ש יש לו מלאכה אחרת אפילו כל דהוא שאינה מספקת, הואיל ויודע על ידה כמה קשה הרווחת הממון אינו מעיד שקר ואינו פסול לשום דבר. [ה]**וחלקו** אלא כמ"ש הכ"י בשאר המקומות הנ"ל*, ובעיר שושן [סימן ל"ד סעיף ט"ז וכאן בסעיף ב' וג'] הלך אחריו ע"ש. וממ"ש יתבאר לך דמ"ש המחבר בסעיף שאחר זה ז"ל, "וחלקו עליו" כו', קאי אמ"ש בסוף סעיף זה "לאסור וגזל מדבריהן הוא", לאזה חלקו וס"ל דאינו פסול משום גזל דאז הוה פסול אפילו יש לו אומנות שאינו מספיק וכמ"ש ודו"ק: **סעיף ג' ד) שהמשחק בקוביא עם הגוי אין בו משום גזל.** אע"ג דגזל גוי אסור, היינו גזל דאוריתא, ועוד, דהגוי לא מתבע זה לגזל אלא דעתו להקנותו לאי שבגדו בכסף"ג, אלא שמישראל אסרוהו מטעם שכתבתי [בסק"ג]. ה) **אא"כ אין לו אומנות אחרת.** והטעם כמו שכתבתי [בסק"ג] דאז אינו יודע כמה טורח יש לאדם בממונו ויקל בעיניו להעיד שקר וכדומה לו להפסיד ממון חבירו. **סעיף ד' ה' ו) הפורש מצודה כו' עני המנקף כו'.** שני הדינין נכפלו בטור ובדברי המחבר לעיל בסימן רע"ג [טור סעיף י"ד ומחבר] בסעיף י"ד וט"ז ע"ש.

ערך לחם

יפרוס, וכן אם יש שובכים אפילו הם שלו לא יפרוס לפי שהולכים למרחוק ע"י השובכים. [טור סעיף ג'] **סעיף ב' בסופו.** משחק בקוביא לא קני אפילו מסר לו משכון קודם אלא כשהמעות של שניהם על הדף או המעות והמשכון. [ב"י סימן ר"ז סעיף י"ז בשם תוס' סנהדרין כ"ה ע"א סוף ד"ה כל ומרדכי שם סי' תרצ"א]. וי"א שאם הדף אינו של שניהם הוי כמשחק באמנה ולא קנה. ואם יש להם תביעה זה על זה ושחקו עליה קנה. [ב"י שם בשם רבינו יהודה נתיב פ"ז]. עיין בארוך [ב"י] סימן ר"ז [שם]. **סעיף ג'. אבל יש בו אסור כו'.** עיין טור יו"ד סימן רכ"ח דין ט"ו וטור אח"ח סימן של"ח דין ב'. **שם בסופו.** ואותו פסול אפילו משחק עם הגוי. [טור סעיף ז"ז].

טורי זהב

סימן שע סעיף ג'. יש מי שאומר כו'. בסימן ל"ד [סעיף ט"ז] בארתיו בס"ד והנפקותא שיש בין רמב"ם [פ"י מעדות ה"ד ופ"ו מגזילה ה"י-י"א] לרבינו [הטור שם סעיף כ"ו]. ולפי אותן הדברים אין משמעות המחלוקת כמ"ש כאן המחבר "וחלקו" אלא לדעה הראשונה שהיא דעת הרמב"ם דאינו נעשה פסול לעדות אלא שיאכל דוקא מאבק גזל כמ"ש שם:

ביאור הגר"א

כפירוש דמתני' [שם כ"ד ע"ב] וכמ"ש בסעיף ג': **סעיף ב' ד.** וכן **המשחקים כו'.** כלומר עם משחק בקוביא כמ"ש שם [סנהדרין כ"ה ע"א] למ"ד אינו אמר לך היינו כו': **ה. בבהמה כו'.** בגרייתא שם [ע"ב] למ"ד אי מקדמיה כו', ולא פליגי לדינא כנ"ל [סק"ג]: **ו. וגזל כו', יש מי כו' וחלקו כו'.** עיין מה שכתבתי בסוף סימן ר"ג [סקמ"ד]: **סעיף ג' ז.** אין בו כו'. אע"ג דקי"ל דגזל גוי אסור כמ"ש בריש סימן שנ"ט, כה"ג דעתן לו ל"ד סעיף ט"ז] שאין המשחק נפסל אלא בשאין לו אומנות אלא הוא. ונראה פיוט לדברי רבינו ממ"ש בפכ"ג דשבת [דף (קמ"ח) [קמ"ט] ע"ב] ומנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול אסור, מאי טעמא משום קומץ, ע"כ. ובכסף משנה בפ"י מהלכות עדות דין ד' אתריך ליטב דברי רבינו, ואין כאן מקום להאריך. **סעיף ג' ח.** רמב"ם שם [פ"ו מגזילה] דין י"א. ט. טור סעיף ח' בשם אביו הרא"ש [סנהדרין פ"ג סי' ד'], וכן נראה מדברי הרי"ף [סנהדרין ד' ע"ב מדפי הרי"ף] שהביא דברי רב ששת והשמיט אוקימתא דרבי בר חמא. **סעיף ד' י.** לשון הטור סעיף ט'. משנה

חידושי רעק"א

מידו וכדלעיל ריש סימן ר"ע, ומנכרי ליכא איסור כלל כה"ג. מיהושי רשב"א ניטין דף ס"ח [ע"א] ד"ה (אם נעל) [רב כהנא]:

באר היטב

בהמות שאין הולכות ביערים אלא בין שאר בהמות דיש להן בעלים, ומה שמביאים עמהן יש בו משום גזל גמור. שם [סמ"ע סק"ב]: **סעיף ג' ב.** גזל. אע"ג דגזל גוי אסור, היינו גזל דאוריתא, ועוד, דהגוי לא מתבע זה לגזל אלא דעתו להקנותו לשבגדו בכסף"ג, אלא שמישראל אסרוהו. שם [סמ"ע סק"ד]:

גליון מהרש"א

סעיף ד'. שאין לה בית קיבול וצד חיה או עוף או דגים. ולקטת דבר שאין בו פיוט לא כמי מים קיטל, עיין בגליון לעיל סימן ר' סעיף ג' [ד"ה כליו של אדם].

רבא דאמר כמאן. וליכא למימר דסבירא ליה כר"ש בן לקיש אליבא דר' מאיר מדא כפירום רש"י דאין לומר דשיבר רבנן ועביד כר' מאיר ועוד דהכא פליגי ר' יוחנן ור"ש בן לקיש וכבא פסיק פרק החולץ (יבמות דף לט.) כר"ש בן לקיש בתלת משמע דבכל אתר מקומות ס"ל כר' יוחנן נגבי רשב"ל וליכא למימר הכא טעמיה דנפשיה קאמר כדמיירע לעיל משום דהכא לא קאי אפלוגתא דמתני' כדלעיל דמשום הכי מפרש לה לעיל טעמיה דנפשיה אבל הכא ליכא למימר טעמיה דנפשיה קאמר: **שלח** ליה לאחר גמר דין מחלוקת והלכה כדברי חכמים. מימה דהכא משמע דלאחר גמר דין מחלוקת אבל קודם (ג) יכול לחזור בו וכפ' יש טוחלין (כ"ב דף קכח. ושם) אמרי' אמר לו עבדי נגמר שורי טבחת והלה אומר אתה מכרתו לי אתה נתתו לי ממתנה לעוקר השבע וטול נשבע ואינו יכול לחזור בו משמע מיד שאמר השבע וטול שבבירו ישבע ואינו יכול לחזור בו אלמא אפי' קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו להכי גרס ר"ת ונשבע אינו יכול לחזור בו כלומר אם קפץ זה מבירו ונשבע אינו יכול לחזור בו דכיון דכבר נשבע הוי לאחר גמר דין ואמרי' לאחר גמר דין דהלכה כחכמים[ד]:

ואלו הן הפסולין. יש גורסין עבדים משום דסבירא ליה[ו] דקא חשיב הכא פסולי דרבנן ודאוריתא ולא נהירא משום דלא חשיב ממתני' רק פסולי דרבנן דהא גזלנים לא קתני וכל פסולי דמתני' פסולי דרבנן מינהו משחק בקוביא אפי' נמ"ד אסמכתא היא דאסמכתא[ז] לא קניא מ"מ אינו דאורייתא כיון שאינו אסור לעשות איסור[ח] לגמ לידי פסול דאורייתא ונמ"ד משום שיוצו של עולם פטיטא דאינו אלא מדרבנן ומלוה בריבית מיירי בריבית שאינה קלוקה ואפי' מיירי בריבית שקלוקה לא משמע ליה איסור כיון דמדעתיה יהיב ואינו פסול לעדות אלא מדרבנן מפריחי יונים מדרבנן פסולים אפי' נמ"ד[ט] אי תקדמי יוצ' הייגו משחק בקוביא ולאיתך דאמר אינא מפני דרכי שלום הוא וסוחרי שביעית מיירי בשביעית מתן הא דאינו אסור אלא מדרבנן ואפי' בשביעית[י] דאורייתא לא חשיב ליה איסור הא[יא] דממילאין מעות לעניים אבל עבדים פסולין מדאורייתא ניחוה ק"ו מאשה[יב] ומה אשה שכשירה לבא בקהל פסולה להעיד דחשיב (דברים יט) האנשים עבד שפסול וכו' על כן נראה אלא גרסי' עבדים אלא מיירי אלא בפסולי דרבנן:

כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא. פ"ה דהיכי דמי אסמכתא כגון אם אומר ולא אעביד אשלם ממיטבא וכן משלים את שטרו דגבו פשוט (כ"ב דף קכח. ושם) דכל הני סמיך אדעתיה וסבור הוא שזה מידו לעשות ומרישא כי מתני ליה אדעתא דלא יהיב ליה מתנה אחני ליה שהרי סבור הוא שלא יצא לידי כך אבל הכא לאו מידו ולא סמיך אמידי דהא לא ידע אי נגמ אי לא נגמ ואפ"ה אחני ס"מ דמספיקא נגמר ומקני ולאו גזילה היא ומיהו הא (שפיר[ד]) דאם אומר ולא אעביד אשלם ממיטבא אסמכתא היא טעות סופרים הוא זה וכמה לא דבר רש"י דהא אם אומר אשלם ממיטבא כדאמרי' פ' איזהו נשך (ב"מ דף עג.) אלא היינו אם אומר ולא אעביד אשלם אלמא אזיל דבפ' המקבל (שם דף קד:) קאמר אסמכתא היא ופפי' רש"י היה כתוב אם אומר וכו' על כן טעו סופרים אבל ר"ת הקשה לפי' הקונטר' משום דלפי פי' משמע דטפי חשיב אסמכתא (מה[ט]) שהיה מידו מלאה מידו וכפ' איזהו נשך (שם דף עג: פה. ושם) משמע איפכא דאמר

מאי לאו באותן הנשבעין ולא משלמין דהוה ליה כמחול לך לא באותן הנשבעין ונוטלין דהוה ליה כאתן לך והא תנא ליה רישא תנא תולה בדעת אחרים ותנא תולה בדעת עצמו וצריכא דאי תנא תולה בדעת אחרים בהא קאמר ר' מאיר דמצי הדר ביה משום דלא גמר ומקני דאמר מי יימר דמזכי ליה אבל תולה בדעת עצמו אימא מודי להו לרבנן ואי אשמעינן בהא בהא קאמרי רבנן אבל בהדיא אימא מודו ליה רבנן לר' מאיר צריכא אמר ריש לקיש מחלוקת לפני גמר דין אבל לאחר גמר דין דברי הכל אין יכול לחזור בו ור' יוחנן אמר לאחר גמר דין מחלוקת איבעיא להו לאחר גמר דין מחלוקת אבל לפני גמר דין דברי הכל יכול לחזור בו או דילמא בין בזו ובין בזו מחלוקת ת"ש דאמר רבא [א]קיבל עליו קרוב או פסול לפני גמר דין יכול לחזור בו לאחר גמר דין אין יכול לחזור בו אי אמרת בשלמא לאחר גמר דין מחלוקת אבל לפני גמר דין ד"ה יכול לחזור בו רבא דאמר כרבי יוחנן ואליבא דרבנן אלא אי אמרת בין בזו בין בזו מחלוקת רבא דאמר כמאן אלא לאו ש"מ לאחר גמר דין מחלוקת[ב] ש"מ שלח ליה רב נחמן בר רב (חסדא[ג]) לרב נחמן בר יעקב ילמדנו רבינו לפני גמר דין מחלוקת או לאחר גמר דין מחלוקת והלכה כדברי מי שלח ליה לאחר גמר דין מחלוקת והלכה כדברי חכמים רב אשי אמר הכי שלח ליה באתן לך מחלוקת או במחול לך מחלוקת והלכה כדברי מי שלח ליה [ד]באתן לך מחלוקת והלכה כדברי חכמים בסורא מתנו הכי בפומבדיתא מתנו הכי[ה] א"ר חנינא בר שלמיה שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו לפני גמר דין וקנו מידו מאי שלח להו [ו]אין לאחר קניין כלום: **מתני'** ואלו [ז]הן הפסולין [ח]המשחק בקוביי [ט]והמלוה בריבית [י] [יא]ומפריחי יונים [יב]וסוחרי שביעית אמר רבי שמעון בתחילה היו קורין אותן אוספי שביעית משרבו האנסין חזרו לקרותן סוחרי שביעית א"ר יהודה [יג]אימתי בזמן שאין להן אומנות אלא הוא אבל יש להן אומנות שלא הוא כשרין: **גמ'** משחק בקוביא מאי קא עביד אמר רמי בר חמא משום דהוה אסמכתא ואסמכתא לא קניא רב ששת אמר [יא]כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא אלא [יב]לפי שאין עסוקין ביישובו של עולם מאי בינייהו איכא בינייהו דגמר אומנותא אחריתי (ותנן[יג]) א"ר יהודה אימתי בזמן שאין להן אומנות אלא הוא אבל יש להן אומנות שלא הוא (הרי זה[יד]) כשרים אלמא טעמא דמתניתין משום יישובו של עולם הוא קשיא לרמי בר חמא וכי תימא פליגי רבנן עליה דר' יהודה והא"ר יהושע בן לוי [טו]כל מקום שא"ר יהודה אימתי

מאותן הנשבעין. לפטור עצמן שלא ישלמו דמוכע קאמר דור לי ואני מוחל לך: הנשבעין ונוטלין. הסכיר והנגזל וכיולא בהן[ו] דנתבע קאמר ליה דור לי ואתן לך: והא תנא לה רישא. דלוקמת לה באתן לך ותנתי למה לי: תולה בדעת אחרים. אבל תולה בדעת עצמו. אבל תולה ידע דמזכי ליה לא הוה אמר הלכך הדר: אבל תולה בדעת עצמו. אבל בעל דין אמיק אדעתיה דודאי נדר ליה כדי לפטור ודע ומזכי: לפני גמר דין. לאחר שטענו בפניהם וקודם גמר דין כמ"ז זה לחזור: ה"ג מי אמרת בשלמא ר' יוחנן הכי קאמר לאחר גמר דין מחלוקת אבל לפני גמר דין אפילו לרבנן מודו: רבא. דפסיק הלכתא דמחזר לפני גמר דין ולא לאחר גמר דין דאמר כר' יוחנן ואליבא דרבנן: אלא אי אמרת. לר' יוחנן בין (ה) מה ובין מה מחלוקת: רבא דאמר כמאן. בין לרש לקיש בין לר' יוחנן לרבנן לפני גמר דין קאמרי דלא הדר וכמ"ל ליכא למימר דרבא כרש לקיש ואליבא דר"מ אמרה לשמעתיה דלא שביק רבנן ועביד כר"מ דפסקינן לקמן הלכה כחכמים ולא שיך למימר הכא רבא טעמא דנפשיה קאמר וסבירא ליה דכי פליגי רבנן לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין מודו אבל לרבי יוחנן בין בזו ובין בזו מחלוקת דהא לא מייירי רבא בפלוגתא כלל אלא מיפסקא פסק דינא: וקנו מידו. מתחלה אלא יחזור: **מתני'** ואלו הן הפסולים. לדון ולהעיד: המשחק בקוביא. כולהו מפרש בגמ' וכולן מעין גזלנין הן והתורה אמרה (שמות כג) אל תשת רשע עד[ה] וכל שכן דיין: וסוחרי שביעית. הואיל ואינמוך ממון מעבירו על דברי תורה הוה ליה כרשע לחתם ופסול לדון ולהעיד שטוטה אחרי הפלע: בתחילה היו קוראין אותן בר'. מפרש בגמ'[ו]: שאין לו אומנות אלא הוא. דהואיל ואין עסוקין ביישובו של עולם אינן בקיאין בטיב דינין ומשא ומתן ואינן יכולי מטו: **גמ'** אסמכתא. הייגו דכר שאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו דסבור שהוא יכול לגמה ופעמים שמגמתין אומו: לא קניא. והוה ליה כעין גזילה בידו: כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא. והיכי דמי אסמכתא כגון דאם אומר ולא אעביד אשלם ממיטבא[ז] (כ"מ דף עג:) וכגון משלים את שטרו דגבו פשוט (כ"ב דף קכח.) דסומך על לא[ח] דבר דסבור כל זה מידי לעשות ומרישא כי מתני אדעתא דלא יהיב ליה לאסמכתא[ט] קא מתני דטועה וסבור לא יצא לידי כך אבל הכא לא סמיך אמידי דהא לא ידע אי נגמ אי לא נגמ ואפי' הכי אתני שמע מינה (כ) מספיקא אתני[י] גמר ומקני ולא גזילה היא: אימתי

אלמא טעמא דמתניתין משום יישובו של עולם הוא קשיא לרמי בר חמא וכי תימא פליגי רבנן עליה דר' יהודה והא"ר יהושע בן לוי [כא]כל מקום שא"ר יהודה אימתי

עין משפט נר מצוה

יג א ב ג מיי' פ"ז מהל' סנהדרין הלכה כ סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' כב סעיף ח:

יד ד מיי' פ"ט מהלכות מלוה ולוה ד סמג לאוין ריד טוש"ע מ"מ סי' לד סעיף ט:

טו ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

טז ו ז ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

רבינו חננאל

ואתיבא למימר דרבא אמר כר' יוחנן, ומתיבי עליה דרבא מטיסא דמתניתין היה חייב לחבירו שבועה וא"ל דוד בחיי ראשך ר"מ אומר יכול לחזור בו, מאי לאו באותן הנשבעין ולא משלמין דהוה ליה כמחול לך ונמי פליגי. ודחי רבא לא מתני' באותן הנשבעין ונוטלין כגון השכיר והנגזל והנחבל וכיוצא בהן דהוה ליה אתן לך. **ואקשינן** ליה לרבא והא את הוא דאוקמת לה לרישא פלוגתייהו באתן לך ואת אמרת סיפא נמי באתן לך מחלוקת למה ליה למימרא תרתי ומני. ומשני רישא תולה בדעת אחרים והוא אבא ואביך, סיפא תולה בדעת עצמו סד"א תולה בדעת עצמו כיון דידע דוודאי מישתבע ושקיל ונמיר ומקני ואפילו ר' מאיר מודה בהא דאין יכול לחזור בו קמ"ל דר' מאיר תולק אפילו בזו.

ואסיקנא בדשלחו ליה **לרב נחמן בר יעקב.** ילמדנו רבינו לפני גמר דין מחלוקת או לאחר גמר דין מחלוקת ובמחול לך או באתן לך מחלוקת והלכה כדברי מי, ושלח להו לאחר גמר דין מחלוקת ובאתן לך מחלוקת והלכה כדברי חכמים דלאחר גמר דין אינו יכול לחזור בו וכ"ש במחול לך דדברי הכל אין יכול לחזור בו, ודני מילי לאחר גמר דין אבל לפני גמר דין יכול לחזור בו אלא אם כן קנו מידו כדשלח להו שמואל לבי רב לפני גמר דין אם קנו מידו אין לאחר קנין כלום. וכן המקבל עליו עד אחד כשנים דנרסינן בשבועות (מב ע"א) **הוא** דאמר מהימנא עלי כבי תרי כו', וכן בגיטין (דף ע ע"ב) גרסינן כוותיה שאמר נאמנת עלי לומר שלא באתי כו': **מתני' אלו הן הפסולין המשחק בקוביא ומפריחי יונים ומלוה ברבית וסוחרי שביעית כו'.** משחק בקוביא מאי עבד דמיפסל בה. **אמר רמי בר חמא משום דהוה אסמכתא.** פירוש אילו הן המשחקין מתנין תנאי ביניהן אם אנצחך תן לי כך וכך ואם חצצתני אתן לך כך וכך, כי האי גוונא אסמכתא היא ולא קניא, והמעות שנטשלין זה מזה גזילה היא שנמצאו כגזלנין לפיכך הן פסולין. ורב ששת אמר לכה **מפני שאין עסוקין בישוב העולם** פי' כגון אומנות וכגון עבודת הארץ. **ואמרינן** מכדי לתרוייהו פסולי מה לי משום אסמכתא ומה לי משום יישוב העולם. **ושנינן איכא** ביניייהו **כגון דאית להו נמי אומנותא אחרתי.** (לר' אמי) [לרמין] דמשום ליה בזלן אינ"ג דאית ליה אומנותא אחריתי פסול ולרב ששת כיון דמתעסק באומנות שהיא יישובו של עולם בשר. **ואקשינן** עליה דרמי בר חמא הא דתנן בסיפא דמתניתין א"ר יהודה אימתי בזמן שאין להן אומנות אלא היא אבל יש להן אומנות שלא היא כשר, וכי תימא ר' יהודה חולק על התנא קמא והאמר ריב"ל כל מקום שאמר ר' יהודה אימתי

מסורת הש"ס עם הוספות

ט) עיתוס' סב. ד"ה כב. לקמן מז., ב) [עיתוס' ס"ב סב.], ג) [עיתוס' פח: פכ.], ד) שבועות מד:, ה) לקמן כז., ו) לקמן כו. ז) [וע"ע תוס' שבועות לט. ד"ה אם אמר], ח) כעין דלקמן סוף כו:, ט) לקמן כח., י) [כ"ק פח.].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא ומי כן בזו וכן בזו: (ב) ד"ה כל כי ומי דמספיקא: (ג) תוס' ד"ה אלא ומי אבל קודם גמר דין יכול לחזור:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (כל כי האי גוונא לאו אסמכתא אלא). מת"מ וע"כ כמתכ"ם לא גרס לה (ועמ"ש רמ"מ פז"מ סי' ל"ד ס"ק ל"ח וסי' ר"ג ס"ק מ"ד):

הגהות וציונים

א) בכת"י נוסף אבל לפני גמר דין דברי הכל יכול לחזור בו. (ודע' בדק"ס גי' אחרת בגמ' וברש"י): ב) (בשאילתות סדר יתרו ס"ס כ"א איתא רב יצחק(גלילן) ג) בדפו"י ליתא כאן תיבת "הכי" ונוסף ע"פ מהרש"ל (אך נראה שאין זו כוונת מהרש"ל), והנוסח הישן עיקר (דק"ס): ד) צ"ל דתנן (גלילן) בכת"י ודפו"י הגי' תנן וכצ"ל, ובדפוסים המאוחרים נשתבש כלפנינו (דק"ס): ה) (ליתא במשנה) (גלילן) אולם בכת"י (גם במשנה, וכ"ה במשניות דפו"י) ובדפו"י (כאן בגמ') הגי' אימתי בזמן שאין לו וכו' אבל יש לו וכו' הרי זה בשר. ומהרש"ל דפו"י הגיה כלפנינו ומחק תיבות "הרי זה" (ועי' מלא"ש): ו) יש להוסיף דפרק המקבל (ב"מ קד ע"א) וכגון (מהרש"ל) ועי' תוד"ה כל: ז) נראה למחוק תיבת "לא", וכן הגיה מהרים בתוס' ב"מ עד ע"א (רש"ש ע"י"ש) וכן ליתא בכת"י: ח) צ"ל ולאסמכתא. וכן הגיהו מהרים וב"ח בתוס' ב"מ שם (רש"ש): ט) תיבת "אתני" מיותר וליתא בתוס' (רש"ש): י) נראה דצ"ל לחזו: כ) צ"ל ואסמכתא (רש"ש): ל) בתוס' הרא"ש ואפי' בזמן ששבעיות דאורייתא: מ) הא איסור דמסציאין, כצ"ל (גלילן) ע"פ מהרש"ל: נ) [צ"ל שפירשן (גלילן)]: ס) רש"ל מ"ז (גלילן) הגהה זו שבוש הוא ובמהרש"ל יש ט"ס (רש"ש) אולם באמת לא מחק מהרש"ל תיבת "עמה" כי בדפו"י ליתא תיבה זו, אלא שבדפו"י איתא "עד" ותיבה זו מחק מהרש"ל, ולפנינו הוסיפו כהוגן תיבת "עמה":

ליקוטי רש"י

ואלו הן הפסולין. לעדות דטלן גזלנין מדכתיבן הן דלאסמכתא לא קניא ומגזל גזל ליה (עירובין סב.). **המשחק בקוביא.** תמיכות של עצם אמשחקין בגרסין ואמרי דגבן לאסמכתא לא קניא ומהרי הן גזלנין מדכתבן דמשלאריתא אינו

קרוי גזלן אלא הסוטף מיד אים כדכתיב (ש"ב כג) ויגזל את המגן מיד המצרי (ר"ה שם). דרמתמא אמר לאכלה ולא לאסורה וזה שמוסר ממון לנטר בעבדה על המגן דשם רשע עד (שמות כג). **ומלוה ברבית.** לא גזלן דאוריתא הוא דמשכנים משום אל תשת עד תמם (שמות כג) דהא מנפקיה יסיר ניה. **ומפריחי יונים.** ייני נמי כמין קוניא אי תקדמיה יוצ' ליתי. **וסוחרי שביעית.** שטין סחורה בפירות שביעית דלתמנעת אמר (ויקרא כה) לאכלה ולא לאסורה (ע"ז סב.), ולפי שמתקדו כל אלו לנטר על דת מתמת ממון תשמוש לגיות מעידים שקר על ידי ממון ושוחד (ר"ה שם). דרמתמא אמר לאכלה ולא לאסורה וזה שמוסר ממון לנטר בעבדה על המגן דשם רשע עד (שמות כג). **בזמן שאין להן אומנות אלא הוא.** דקסבר ר' יהודה דאמר אל תשת רשע עד (שמות כג) דאינו אלא לאסמכתא הוא ומתנה קנויה ולא גזלנין דיהו ומסולייהו לפי שאין עסוקין בישוב של עולם דכיון דאין מכירין ומקילין בטורה ועבר מי אחים אינו אחין אין מכירין ומתפסקין ממון (עירובין שם).

רב מרי בר רחל. מימי רבא היה כדמשמע הכא ובפרק מי שמת (כ"ב דף קמט. וסס ד"ה רב) ובפרק החולץ (יבמות דף מס: וסס ד"ה רבא) לא גרס רב אחריהם ברב מרי בר רחל אלא רבא והיה בנו של איקור גיורא ועוד מצינו אחר בנו של רבה כדאמרי' במי שהשליך (שבת דף קמד. וסס ד"ה ואמרי)

רבה אמרה דרב מרי בר רחל:

נטר שתא שקל אגר ביתא. פי' בקונטרס אגר שנה הבאה ותימה למה לא הממתין עד סוף השנה דשכירות אינה משתלמת אלא בסופו[1] ומשמע היה מנהגם ליתן השכירות בסוף כל חדש וכן משמע במתניתין לעיל (דף סה.) גבי מרביס על הבשר אי נמי נטר שתא הייט (שכירות של[2]) שנה שניה ומיהו קשה למה לא ניכה לו מחצה ומשמע בעוה"ר מן הנכרי שיפרע לו או להרלות שהוא נותן לו שכר אלא שהיה נראה כיושב בשכר הלוחה וא"ת מכח דינא דבר מלגרא היה לו לרב מרי לחוליא מיד רבא דאמרינן לעיל (דף סח.) מאי משכנתא דשטרא גמיר (ג) והא דאמרינן לקמן (דף קס:) דזקן מן הנכרי לית ביה משום דינא דבר מלגרא הייט משום דמלי אמר ליה אריא אחרמי ממלכך אבל הכא רב מרי אלא היה לו בית אלא בית הכרי לא הייה לו עיקר בעמא ואדרבה הפסיד שכל זמן שלא קנאו רבא היה לו בו רב מרי בשביל רבית וי"ל דרב מרי לא היה רוצה לקנותו[3]:

דסתם משכנתא שתא. ולא הוה מלי נכרי לסלוקי ותשוב כמכר אלגו כל אותה שנה כמו לעיל (דף סז:) באמרא דלא מסלקי והשתא ניקבול מר אגר ביתא דתשיב כאילו הוה בית הממושכן לו מרבא אלא היה בא רבא להחזיק בבית היה מוציא רב מרי אם היה רוצה עד שיפרע לו מעותיו הלכך הוה תשיב רבא כלום ואסור רב מרי לדור בו בחנם ורבא הייט דלא

עדיף מגברא דאמר מיניה:

השתא נישקול מר אגר ביתא. משמע דיכול אדם למכור מה שהשכיר בד אחרים וכן משמע בפרק האומר משקלי (ערכין דף כח. וסס ד"ה ה"ק) דאם הקדים המשכיר את הבית אין השוכר רשאי לדור בו יותר ואם דר בו מעל וקנה דאמרי' בפרק אע"פ (כתובות דף נט: וסס ד"ה אדם) ובפרק בתרא דגדרים (דף פו.) בית שמשכנתי לך לבשאפדנו ממך תיקדוש קדשה משמע שכל זמן שהיא ממושכנת אינו יכול להקדיש וי"ל דמה שיתר על החוב יכול להקדיש ולמכור אבל גופה תחילה מוכן ומה שאין יכול לדור בו לפי שהקדש מעורב בו וימכור הבית ויקח זה שכר שנתן:

ושפבי ליה טפי. אין זה רבית מאותרת[4] שלא היו מזכירים שנתנן בשביל מעותיו שהיו בטלין אלא כדפירש בקונטרס ולא דמי להלוהו ודר בחינו שצריך להעלות לו שכר (לעיל דף קד:) אע"פ שאינו אומר שיהא דר בשביל מעותיו דשאני התם שעדיין מייב לו: **משתעבדי** בהו טפי. [8] אית ספרים דלא גרסי טפי אלאכוף היו מחזירים להם מעות הכרגא שנתנן בעבוטים וכל מה שהיו משעבדין בהן היה בשכר הלוחה: **אפרוותא** דזולשפט. הכא משמע שהיה שם מקום הזול והמוכר פירות (כ"ב דף לח.) משמע שהיו מוליכין שם היינות כדי למוכרן ביוקר וי"ל שהיתה שומדת בין מדינה שהיה שם יין לרוב ובין מדינה שלא היה נמצא שם יין והיו מביאים שם ממקום הזול ובאים ממקום היוקר שם לקנות:

התם בידו הבא לאו בידו. מימה ממאי הוי טפי בידו התם מהכא דאי מיירי התם שיש בידו תבואה לזרוע הכא נמי אם יש לו יין הוי בידו ואי תשיב התם משום דיש בידו לקנות הכא נמי בידו לקנות ויש לומר דהכא אין בידו[9] בשער הזול דזולשפט לא משיך כולי האי דשמא כשיבא לקנות לא ימצא באותו שער אבל בתם אומר בידו לקנות תכף אם לא ימצא הזול יקנה ביוקר: הכא

רב מרי בר רחל משכן ליה ההוא נכרי ביתא הדר זבנה לרבא נטר תריסר ירחי שתא שקל אגר ביתא * אמטי ליה לרבא אמר ליה האי דלא אמטאי למר אגר ביתא עד האידנא [5] דסתם משכנתא שתא אי בעי נכרי לסלקי לא הוה מצי מסלק לי השתא לשקול מר אגר ביתא א"ל אי הוה ידענא דהוה ממושכן ליה למר לא הוה זבינגא ליה [6] השתא כדינהם עבדינן [7] לך כל אימת דלא מסלקי בזוזי לא שקיל אגר ביתא אנא נמי לא שקילנא מינך אגר ביתא עד דמסלקנא לך בזוזי אמר ליה רבא מברניש לרב אשי חזי מר רבנן דקא אכלי רביתא דיהבי זוזי אחמרא בתשרי ומבחרי לה [8] בטבת אמר ליה [9] אינהו נמי אחמרא קא יהבי אחלא לא קא יהבי [10] מזעיקרא דחמרא חמרא דחלא חלא ההיא שעתא הוא דקמבחרי [11] רבינא הוה יהיב זוזי לבני אקרא דשנוותא ושפבי ליה טפי כופיתא אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה מי שרי אמר ליה אין אחולי הוא דקא מחלי גבך אמר ליה הא ארעא לאו דידהו היא אמר ליה ארעא לטסקא משעבדא [12] ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא אמר ליה רב פפא לרבא חזי מר הני רבנן [13] דיהבי זוזי אכרגא דאינשי ומשעבדי בהו טפי אמר ליה [14] השתא איכו שביבא לא אמרי לכו הא מילתא [15] הכי אמר רב ששת מוהרקיהו דהני בטפסא דמלכא מנח ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא לשתעביד למאן דיהיב כרגא רב סעורם אחוה דרבא הוה תקיף אינשי דלא מעלו ומעייל להו בגוהרקא דרבא אמר ליה רבא שפיר קא עבדת דתנינא [16] ראית שאינו נוהג כשורה מנין שאתה רשאי להשתעבד בו תלמוד לומר [17] לעולם בהם תעבודו ובאחיכם (לה) [18] יכול אפילו נוהג כשורה * ת"ל [19] ובאחיכם בני ישראל איש באחיו וגו' אמר רב חמא האי מאן דיהיב זוזי לחבריה למיזבן ליה חמרא ופשע ולא זבין ליה משלם ליה כדקא אזיל אפרוותא דזולשפט אמר אמימר אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא אמר כי קאמר רב חמא הני מילי ביין סתם אבל ביין זה לא מי יימר דמזבני ליה ניהליה רב אשי אמר [20] אפי' יין סתם נמי לא מאי טעמא אסמכתא היא [21] ואסמכתא לא קניא ולרב אשי מאי שנא מהא [22] דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא התם בידו הכא

רב מרי בר רחל. כתב שמואל הוה [23] ונשבית [24] ונשאה נכרי ונתגייר ושמיה איקור גיורא וכך מרי הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה [25] ומתמת כבודו תלאוהו על שם אמו: הדר. נכרי וחזרה לרבא: נטר שתא. המתין רב מרי שנה שלימה: שקל אגר ביתא. משנה הבאה ואמטי ליה לרבא: הא דלא אמטאי. הבאמי: לא שקילנא אגר ביתא. עד שאכוף את הנכרי לשלם לך מעותיך ואין זו רבית דהא רבא לא מיחייב מידי אלא נכרי: ומבחרי ליה בטבת. מוטלין יין טוב ואי הוו שקלי ליה מתשרי דלמא הוי מחמיץ ואשתכח דמשום דלקדימו מעות בתשרי ועדיין לא יצא השער קיבל עליו המוכר אחריות ולא דמי להוהו דלעיל (דף עב:) דיש לו חנוון לפי שהיין רגיל להחמיץ ושמא טולו [26] החמץ: מעיקרא. משעה שלקחו: דחמרא חמרא דחלא חלא. קלקולו בתוכו הוא אלא שאינו ניכר ויין המקולקל לא נקח היינו: לבני אקרא דשנוותא. שנותא שם הנהר אקרא קונטרי"ה בלע"ז יושבים על שפת אותו נהר ויהיב להו רבינא זוזי לפני הבליר לתת לו היין בעת הבליר כשער היוצא: ושפבי ליה טפי כופיתא. מדעתם שלא בתנאי: אחולי קמחלי גבך. הואיל ולא פסקת עמהם ומדעתם נותנים לך ואין מזכירים לומר בשכר מעותיך שהיו בטולות אצלנו מתנה בעלמא היא: והא ארעא לאו דידהו היא. אלא שהיו עשירים ורואין כי אדם שהמיטו שדותיהם וכרמו ואין נותנים מס הקרקע למלך והם נוטלים השדות והכרמים ופורעין מס למלך ושמא היין שאני לוקח מהם גזל הוא מידי * דקרקע אינה נגזלת [27] והרי היא של בעלים ופירות גזל: טסקא. מס של קרקע: כרגא. כסף גולגלתא שהיו כל היהודים כל אחד נותן כסף גולגלתו למלך: מוהרקיהו. מותם עבדות שלהם: בטפסא. בחרגז של מלך מונח והרי כולם עבדים לו דדינא דמלכותא דינא [28]: תקיף. כופה: גוהרקא. עגלה מוכנת למרכבת אדם ובלשון אשכנז רייטווג"ן: בהם תעבודו ובאחיכם. נמי מעבדו: למיזבן ליה חמרא. לקנות לו יין בתוך הבליר [29] ומשלם לו יין לפי דמיס קליס שקונין אותו: אפרוותא דזולשפט. שם המקום שהיין מקח ונמכר לשם לרוב הלוקחין יין בימות הבליר: אסמכתא היא. אפילו הכניסו ואמר אם איני קונה לך אפרע מעלי אין זו אלא אסמכתא הואיל ולא קנו מידו: אם אוביר לך ולא אעביר. גמי מקבל שדה מחבירו למחצה והוציאה שלא חרשה ולא זרעה שמין לה מתה כמה היתה לאויר לעשות ונותן לו שכר כתב לו מתחילה אם אוביר כו' בפרק המקבל (לקמן דף קה.) אלמא כיון דאפקדיה בהכי ולא [30] סמך לאו אסמכתא היא שאינו מקבל עליו אלא כדי הפסד שהפסידו: לאו

---

[1] כתי' עבידנא: [2] בראשונים וכתי' אית, אלהו: [3] ראשונים וכתי' הני דבי אפא בר אבא, וכמו ביבמות מו ע"א: [4] כתי' חיתה: [5] ס"א שלו (גליון): [6] הס"ד ומה"ד משלם, (רש"ש, וכ"ה בדפו"י): [7] צ"ל ועליה (רש"ש, וכ"ה בדפו"י): [8] מהר"ם מ"ז (גליון): [9] יש להוסיף לקבות (באה"ם):

[10] [לעיל סח.]. [11] עי' תוס' לעיל סד. סוד"ה אי ושם ע"ב ד"ה האי, [12] (יבמות מו.). [13] [לעיל סו. וס"ש]. [14] [לקמן קד. קט.]. [15] כתובות כב., [16] ב"ב קמט., [17] ב"ק קיז., [18] גיטין י:, [19] לעיל סה., [20] [עי' תוספות בבא בתרא כח: ד"ה מרתיקין]. [21] לקמן עה ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומתחיים בני ישראל יכול אפי' טיסא כשורה: (ב) תוס' ד"ה נטר וכו' דשמעת גמיס למב"מ לדינא דב"מ וכה דאמר:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה משתעבדי אית בו. ר"ב אמל הרא"ד גרס לה ופי' ג"כ משום דמיס שאינו יותר ממשעות הכרגא וכן משמע כאן מהוס' לספרים דגרסו עפי אמל הרמב"ם מסרס לענין לוקוח וכיוצר להשתמש וכ"כ בס"ע אמל דכרי הרא"ד נמוכין:

גליון הש"ס

גמ' אמטי ליה לרבא. עיין ר"ב דף כא ע"ב תוס' ד"ה מרתיקין ועיין מכמוסות דף נט ע"ב תוס' ד"ה אדם: שם ת"ל ובאחיכם. עיין מעוט דף ג ע"ב תוס' ד"ה כתיב נמי: רש"י ד"ה והא ארעא וכו' דקרקע אינה נגזלת. עיין תשובת הריב"ש סי' רע"ג:

תורה אור השלם

א) וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶה בוֹ בְּפָרֶךְ:
(ויקרא כה, מו)

הגהות וציונים

[1] כתי' עבידנא: [2] בראשונים וכתי' אית, אלהו: [3] ראשונים וכתי' הני דבי אפא בר אבא, וכמו ביבמות מו ע"א: [4] כתי' חיתה: [5] ס"א שלו (גליון): [6] הס"ד ומה"ד משלם, (רש"ש, וכ"ה בדפו"י): [7] צ"ל ועליה (רש"ש, וכ"ה בדפו"י): [8] מהר"ם מ"ז (גליון): [9] יש להוסיף לקבות (באה"ם):

[10] [לעיל סח.]. [11] עי' תוס' לעיל סד. סוד"ה אי ושם ע"ב ד"ה האי, [12] (יבמות מו.). [13] [לעיל סו. וס"ש]. [14] [לקמן קד. קט.]. [15] כתובות כב., [16] ב"ב קמט., [17] ב"ק קיז., [18] גיטין י:, [19] לעיל סה., [20] [עי' תוספות בבא בתרא כח: ד"ה מרתיקין]. [21] לקמן עה ע"ב.

עין משפט נר מצוה

קמט א מרי פ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ו סמג לאוין קנד טוש"ע רי"ד סי' קעב סעיף ה:
קנ ב מרי שם פ"ט הל' י סמג שם טוש"ע רי"ד סי' קנב סעי' יג:
קנא ג מרי שם הל' ט סמג שם טוש"ע רי"ד סי' קנ סעי' ד וע"ש:
קנב ד מרי פ"ט מהל' גזילה הל' טו סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' י:
קנג ה מרי שם הל' טז ופ"ט מהל' מלוה הל' יז ופ"א מהל' עבדים הל' ח ועיין בהשגות ובכ"מ סמג שם לאוין קנה טוש"ע שם סעי' יא וטוש"ע רי"ד סי' רסז סעי' טז:
קנד ו מרי פ"א מהל' עבדים הל' ח סמג שם טוש"ע רי"ד סי' רסז סעי' טו וסעי' טז:
קנה ז מרי שם הל' ז סמג לאוין קנז:
קנו ח מרי פ"ז מהל' שלוחין ושותפין הל' ו סמג עשין פב טוש"ע רי"ד סי' קנז סעי' ח טוש"ע ח"מ סי' קפג סעי' ח:

לעזי רש"י

קונטריא"ה. פירוש מחבר (רש"ש גמ' דף ז ע"א ד"ה וליטרי), תפל אכן.

ליקוטי רש"י

רב מרי בר רחל. ומה שמואל היה ובשמת לכן הטעמים כדאמר בכתובות (כב.) ומה עליה אחר ונתעברה ממנו ואתה"ל מתגייר ושמיה איקור כדאמרי' כ"ב (קמט.) רב מרי בריה הורתו שלא בקדושה הוא לכך לא היה נקרא על שם אמו (ברכות טז.). הני רבנן דיהבי זוזי אכרגא דאינשי ומשעבדי. כשאין נותנין כסף גולגולת למלך תופסים אותם בגפי המלך והני עשירים הוי ופורעים סתם לגפאי המלך וקונין אותם לעבדים. בטפסא. אתרא אשקי"רן בלע"ז (יבמות מו.). בגוהרקא. עגלה עשויה כשידה ומנהיגים בה פרים (ביטוי לא.). אסמכתא. הבטחה בעלמא לסמוך על דבריו שאם לא ימלא דבריו יתן לו שום מתחים כמנה (לעיל סו.). המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד ומוקמי בלנו בשמת החנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים (רשב"ם ב"ב קסח.). היינו דבר דאינו נותן לו מזומנו אלא סומך על דבר שאינו, דבשור כל זה בידי לעשות ומתיישב כי מחני אלעתא דלא יהיב ליה לאסמכתא קא מחני דעוטא וקטיר לא יצא לידי כך (שבועות כד.). לא קניא. ואינו נתפס בתנאי ולא יפסיד בכך (ב"ב שם). אם אוביר. אעשנה מרה. ולא אעביד. ולא אעשה בה פעולה הראויה לה (לקמן קד.).

מסורת הש"ס עם הוספות

[1] [לעיל סח.]. [2] עי' תוס' לעיל סד. סוד"ה אי ושם ע"ב ד"ה האי, [3] (יבמות מו.). [4] [לעיל סו. וס"ש]. [5] [לקמן קד. קט.]. [6] כתובות כב., [7] ב"ב קמט., [8] ב"ק קיז., [9] גיטין י:, [10] לעיל סה., [11] [עי' תוספות בבא בתרא כח: ד"ה מרתיקין]. [12] לקמן עה ע"ב.

לאו בידו. שמא לא ימכרוהו לו: דלא צר וחתים. מעות של כל אים ואים לבד: סיטומתא. חותם שרושמין המעות על החמיות של יין שלוקחין הרבה ביחד ומניחין אותן בחולר הבעלים ומוליכין אותן אחת אחת למכור לחנות ורושמין אותם לדעת שכל הרשומות נמכרות[ד]: ובאתרא כו' למיקני. שרגילין לרשום על מנת שבדבר זה תהא קנויה לו כאלו משך קני: מחוסר שתים. שתי מלאכות: פוסק עמו. ואע"פ שלא יצא השער דהא יש לו אבל מחוסר שלש כאין לו דמי: בידי אדם. אם מלאכות שהדבר מחוסר בידי אדם אפי' מאה הן פוסק: בידי שמים אפי' אחת אינו פוסק. דמי יימר דאתיא ויהא בידו להשלים הלכך כאין לו הוא: משדא בחמה. שעות העומרין בחמה: ומידרא. לזרוק[ה] המוץ לאחר הדישה ברוח ברוח: כגון דשדי בחמה ויבש. דאכתי גדיש קרי ליה: האיכא מידרא. דבידי שמים היא שצריך רוח שאינה מצויה: אפשר בנפוותא. וו"ן בלע"ז: על העביט. כולהו לאותביהו לרב ושמואל נקטו לה וחזיל: מכבר. הוממס[ז]: למידש. לדרוך בגת: מנגד. למשוך היין אל הטור שלפני הגת: כדתני ר' חייא. לקמן: על הכומר של זיתים. דתנן ממתני' (לעיל דף עב:) מעטן תנא ליה אימו במתני' בלשון כומר לומר שכבר נתממו: בי דפא. בית הבד של שמן: לפופי. אמולידי"ר בלע"ז לשון מלפפין הוולד (שבת דף קמט:) שמגלגלו לפי מדתו אם גדולות אם קטנות ושוה להן בית קיטל: ומשרף. לגרפו בכבשן: כגון דמלפפה ויבש. ואכתי מיים קרי להו לשון מיה מרשק"ל שהעפר מגובלת עם המים: ומידק. לאחר שנשרפו האבנים הרי הן מתיכות שרופות ומוליאין אותן מן הכבשן וטוחנין בהן מעטן מים וטורפין אותן וידוכות מאליהן כקמח עתון: משראוי לשקען בכבשן. משהכין והזמין את האבנים ואת העצים והכל בידו ואין חסר אלא מלאכת השריפה: בד"א. שצריך שיהא מוכן בידו: בעפר לבן. שאינו מצוי וכשהיו מכניסין אותו אין מכניסין אותו אלא מגובל ועשוי מיים: אבל בעפר שחור. שהוא מצוי במקומו אין צריך שיהא בידו שאם אין לזה יש לזה: מבי עיילי עפרא. משהכניס המוכר ונכר עפר בביתו ועפר שחור היה: עשיק עפרא. יקר (ד) ואינו מצוי: סמכא דעתיה. הכל אחד והחוזר יקבל מי שפרע: לא סמכא דעתיה. דלמא לא משכח עפרא ולכא מי שפרע שהוא עצמו לא נסמך עליו אלא נתן על הספק: ימות

הבא לאו בידו. מכאן מקשה ר"ת לפירוש הקונטר' דפרק זה טרל (סנהדרין דף כד: ושם ד"ה כל) גבי משחק בקוביא דקאמר התם דלאו אסמכתא היא ופי' הקונטר' משום דהיכי דמי אסמכתא כגון אם אומר ולא אעביד וכגון משלים שטרו דגבו פשוט (ב"ב דף קסח. ושם) דסמיך על (לא[ח]) דבר כסבור כל זה בידו לעשות ומריעא כי מתני אדעתא דלא יהיב (ה) לאסמכתא קא מתני דטועה שלא יפא לידי כך אבל משחק בקוביא לא סמיך אמידי דלא ידע אי נלא אי לא נלא ואפ"ה מתני שמע מינה מספיקא גמיר ומקני והכא משמע איפכא דהיכא דלאו בידו הוי עופי אסמכתא ונראה לר"ת דהתם משום הכי לא הוי אסמכתא דלאבד דבעי למיקני גמר ומקני וקשה לפירושו דבהזהב (לעיל דף מח: ושם) תניא אסמכתא להיא דאם אני מוחל כי ערטיני מחול לך ולא אמרי' מגו דבעי למיקני גמר ומקני ועוד דל"ל היכי מדמה בפרק זה טרל (סנהדרין דף כה.) להיא דאין אחד מהם נזיר דהתם לא שייך האי טעמא ור"ת בעצמו חזר בו והגיה בספר היטב גבי עובדא דשנים שהמרו זה את זה בפרק במה מדליקין (שבת דף לא.) שהקנו זה לזה דאי לא הקנו ליהדדו הוו ואע"ג דיש מקומות דקנו בלא קנין בדברים בעלמא כגון בהנהדרין (דף כד.) נאמן עלי אבא כו' דמאתן לך מחלוקת וכן (שם) דור לי בחזי לאשה דאין יכול לחזור בו התם דין הוא שיועיל כיון שיש להם תביעה זה על זה והם קבלו עליהם כך את הדין ולא דמי להיכא שאין לו שום תביעה והתם בפ' זה טרל (סנהדרין דף כה.) גבי מפריחי יונים משמע כפי' הקונטר' דקאמר ומריכא דאי קאמר בתולה בדעת עצמו התם (ו) דקאמר קיים לי בנפשאי לידענא טופי ולהכי הוי אסמכתא משמע היכא דבידו להרויח הויא טופי אסמכתא ומהך דשמעתין נראה לי דלא דמי דהכא הויא בידו ולא בידו דאע"ג דמלוי הוא לקנות מכל מקום כיון דמלוי מאחרים דאם לא ילוי למכור ממי יקנה הלכך לא גמר ומקני אבל התם דאין בידו כלל גמר ומקני וכשהיה בידו מכל וכל כגון אם אומר ולא אעביד אי גזים לא גמר ומקני כגון דאמר אשלם אלפא זוז כדלקמן בפרק המקבל (דף קד:) אבל אשלם במיטבא דלא גזים גמר ומקני ועוד פר"ת דוקא כי הויא דאם אני מוחל כי ערטיני מחול לך והויא דפירקין לעיל (דף סה:) דאם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים והויא דמשלים חשיב אסמכתא כיון דגזים שאין מתכוין אלא להסמיך חברו על דבריו שיאמינהו אבל משחק בקוביא אדעתא דהכי קא עבדי שידויהו זה לו זה ובסנהדרין [דף כד: ד"ה כל] הארך[ט] בפסק משחק בקוביא: **תני** רבי חייא על כומר של זיתים. וא"ת אמאי לא אמר רבי חייא מילתיה אריש דעביט של ענבים ויש לומר דאין רגילות למכמר ענבים כמו זיתים וא"ת לשמואל דאמר בידי אדם אפילו מאה פוסק למה לי על כומר ויש לומר דכימור הזיתים מקרי בידי שמים:

הבא לאו בידו אמר רבא [א]הני בי תלתא דיהבי זוזי לחד למזבן להו מידי וזבן לחד מינייהו זבן לכולהו [ב]ולא אמרן אלא דלא צר וחתים אינש אינש לחודיה אבל צר וחתים אינש אינש לחודיה למאן דזבן זבן ולמאן דלא זבן לא זבן אמר רב פפי משמיה דרבא [ג]האי סיטומתא קניא למאי הלכתא רב חביבא אמר למקניא ממש רבנן אמרי לקבולי עליה מי שפרע [ד]והלכתא לקבולי עליה מי שפרע [ה]ובאתרא דנהיגו למקני ממש קני[ו]: היה הוא תחלה לקוצרים: אמר רב [ז]מחוסר שתים פוסק שלש אינו פוסק ושמואל אמר בידי אדם אפילו מאה פוסק בידי שמים אפי' אחת אינו פוסק תנן פוסק עמו על הגדיש והא מחוסר משדא בחמה למיבש ולמידש ומידרא [ח]כגון דשדא בחמה ויבש ולשמואל דאמר בידי שמים אפי' אחת אינו פוסק והא מחוסר מידרא דבידי שמים היא אפשר בנפוותא: ועל העביט של ענבים: והא מחוסר מכמר ועיולי לבי מעצרתא (ו) למידש ולמגנד כדתני רבי חייא על הכומר של זיתים הבא נמי על הכומר של ענבים והא מחוסרי תלת באתרא דההוא דזבין הוא דנגיד: ועל המעטן של זיתים: והא מחוסר מכמר ועיולי לבי דפי (ז) למידש ולמגנד תני רבי חייא על כומר של זיתים הא איכא תלת באתרא דההוא דזבין (ז) ההוא מנגיד: ועל הביצים של יוצר: אמאי והא מחוסר לפופי ויבושי עיולי לאתונא למשרף ולמיפק [ח]כגון דמלפפה ויבישו והא איכא תלת [ט]באתרא דההוא דזבין הוא דמפיק: ועל הסיד משישקענו בכבשן: והא מחוסר מקלה ואפוקי ומידק באתרא דההוא דזבין ההוא דייק ולשמואל דאמר בידי אדם אפי' מאה פוסק למה לי משישקענו בכבשן אימא משראוי לשקעו בכבשן: ועל הביצים של יוצר: תנו רבנן אין פוסקים על הביצים של יוצר עד שיעשו דברי ר' מאיר אמר רבי יוסי [י]בד"א בעפר לבן אבל בעפר שחור כגון כפר חנניא וחברותיה כפר שיחין וחברותיה פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה אמימר יהיב זוזי מבי מעיילי עפרא בבאן אי כר' מאיר האמר עד שיעשו אי כרבי יוסי האמר אע"פ שאין לזה יש לזה לעולם כרבי יוסי ובאתריה דאמימר עשיק עפרא אי דמעיילי עפרא סמכא דעתיה ויהיב להו זוזי ואי לא לא סמכא דעתיה: ופוסק עמו על הזבל כל ימות השנה[ט]: חכמים היינו תנא קמא אמר רבא

מסורת הש"ס עם הוספות

ס) עי' תוס' לעיל סו. ד"ה ומניומי, ב) לעיל י"ש:, ג) [לעיל סב.].

הגהות הב"ח

(ס) גמ' לפי מעלרתא ולמידש: (ב) שם לפי דפי ולמידש: (ג) שם מאמרת דקקוק זמן הוא דנגיד: (ד) רש"י ד"ה עמיק עפרא יקר. ר"ב ע"ל דף נב: (ה) תוס' ד"ה הכא וכו' ולאסמכתא קא מתני דטועה כסבור שלא: (ו) באיד התם הוא דקאמר:

הגהות וציונים

ס) נראה דצריך להוסיף וכו': ב) רש"י שבריר"ף וכת"י מסורות: ג) נרא"ל לזרות (רש"ש, וכ"ה בכת"י): ד) כת"י להתחמם. והרש"ש כתב הר"ל חימום: ה) מהרים מ"ז (גליון): ו) כת"י הארכתי: ז) נרא"ל שלש אינו פוסק (רש"ש): ח) יש להוסיף ומותר (באה"ס): ט) יש להוסיף מוכרי (באה"ס): י) שייך למתני' דלעיל דף עב ע"ב (גליון): כ) נרא"ל נתן:

עין משפט נר מצוה

קנו א ב מיי' פ"ז מהלכות מכירה הלי יג יד סמג עשין סב ולאין קנא טוש"ע ח"מ סי' קפד סעיף ג: קנח ג ד ה מיי' שם הלי ו סמג עשין סב טוש"ע ח"מ סי' רא סעיף ג: קנט ו מיי' פ"ט מהלי מלוה ולוה הלי ב סמג לאין קנג טוש"ע י"ד סי' קמה סעיף ד: קס ז ח ט מיי' שם: קסא י מיי' שם הלי ג:

לעזי רש"י

ווין. פירוש נפה וכברה (רש"י תענית דף ג ע"ב ד"ה תפסר ופירש ערוך ערך כבר ה'. אבולידי"ר. פירוש לכריך (בבבא בבא) (רש"י יחזקאל כח, ד ופירש רש"י שבת דף סו ע"ב ד"ה לפופי וכ"ש (לעיל יעקב) סוטה דף יח ע"ב ד"ה משפר ופירוש ערך לן ה'), לגלגל. לעצב. מרשקי"א. פירוש מים. אגם (רש"י יומא דף קכא ע"ב ד"ה אגמא ופירש רש"י שמות ג, יט).

ליקוטי רש"י

בנפוותא. וו"ן בלע"ז נפה וכברה (תענית ג:). לשופי. אמולי"ן בלע"ז לפופי מעלמא מתו שעושין מהגזרות ומסקיקות (שבת קכט:). אומנלטי"ש כמו שעושין לקטן שיתיישבו אבריו ולא יתבקע (שם קמו:). עשיק. לשון יוקר הוא (לעיל נב.).

סעיף י"ג יח) לא גמר והקנה. ועיין בב"מ [סעיף י"ח] מ"ש ליישב הא דמהני תנאי בני גד ובני ראובן אף שהיה תולה בדעת אחרים. ודבריו תמוהים, דמ"ש דמדאורייתא אסמכתא קניא והביא ראיה מערב, דילמא שאני ערב בההוא הנאה כו' וכמ"ש להדיא בש"ס [ב"ב קע"ג ע"ב], ועיין מכתי"ר *כ"י [שם ד"ה וכן כתב] מ"ש בשם רמב"ן [שם קס"ח ע"א ד"ה הכי] בזה. וגם דבריו בזה הם דברי גניאות*. **עיין בתשובת מהרשד"ם [חלק חו"מ] סי' רס"ה [קש"כ]:

אם יהיה אם לא יהיה [יח]**לא גמר והקנה שהרי דעתו עדיין סומכת שמא יהיה או שמא לא יהיה.** הגה [ט]ויש אומרים דג' מלוקין בדיני אסמכתא דכל מה שאין בידו ותלוי ביד אחרים כגון שאמר ליה [כט]קנה לי יין ממקום פלוני ואם לא תקנה תחייב לי בכך וכך זהו אינו תלוי בו דדילמא לא ירצו למכור לו הוי אסמכתא [ל]בכל ענין ולא קני ומה שיש בידו לעשות אם לא גזיס כגון שאמר [לא]אם [לב]אוביר ולא [לג]אעביד אשלם במטבע [לד]לא הוי אסמכתא וקניא אבל אי גזיס ואמר אם לא אעביד אשלם אלפא זוזי הוי אסמכתא ולא קניא [לה] לפיכך כשמוכר מקנה לנוקח על תנאי אם תעשה לי כך [לו]וכך תקנה הוי אסמכתא כיון שקיום התנאי אינו תלוי ביד המוכר רק ביד הלוקח [לז]אבל אם אין בידו לגמרי ולא ביד אחרים כגון המשחק בקוביא וכיוצא בו שאינו יודע אם ינצח או לא

*קצוה"ח סק"א משה"א סקט"ו
**נכתי"ר נרשם להקן ברמ"א על החיבות: שאין בידו ותלוי ביד אחרים

ראה ב"י וב"ח

ציונים ומקורות ג) טור פניף ט"ז כשם כ"י בתוס' *ב"מ ע"ד ע"א ד"ה הכא ובתוס' סנהדרין כ"ה ע"א בדיבור הראשון. s) כ"ה ממהדורת סמ"ע ואילך וכ"ה בטור. בדפו"ר: אם אעבור. 6) בכמה מהדורות: אעבוד. 7) במהדורות הראשונות נשמטה תיבה זו בטעות ונוספה ממהדורת שפ"ז ואילך. 8) תוספת ממהדורת סמ"ע וליתא בשאר המהדורות.

טורי זהב

סעיף י"ג כהגה"ה. לפיכך כשמוכר מקנה כו'. פירוש, דתלה הקנין באם יעשה, ולא בדרך תנאי שתקנה עכשיו על מנת שתעשה לי דבר פלוני אח"כ. הוי אסמכתא, דכל שהוא ביד הלוקח כאילו הוא ביד אחרים כמ"ש בסמוך. וצ"ל שהחפץ הנקנה הוא ביד הקונה *בעד שיקיים התנאי, דאל"כ לא שייך קנין כלל אפילו לא הוי אסמכתא דהדר סודרא למריה, ורבינו [הטור סעיף י"ח] לטעמיה דס"ל [בסעיף ט"ז*] דגם מה שבידו הוה אסמכתא:

בבאה"ט: עד

עיי"ש, ואולי "רבינו" הכונה לרמ"א, וראה הג"ה לעיל סעיף י"א

ביאור הגר"א

סעיף י"ג כט. **וי"א כו'.** תוס' ב"מ ע"ד ע' [ד"ה הכא] וסנהדרין כ"ה ע' [בדיבור הראשון] וסוף פ"ז דעירובין [פ"ב ע"א ד"ה א"ר יהודה], ומאר פוסקים: ל. **דכל כו'.** ב"מ שם: לא. **ומה שיש כו' אבל כו'.** שם [ע"ג ע"ב] וק"ד ב': לב. **לפיכך כו'.** כ"כ הטור [סעיף י"ח], ולע"ג דמאי נ"מ אם המוכר מתנה לו לוקח כיון שבידו, ועיין תוס' שם [המובאים לעיל סקכ"ט] דדקא מה שאין ביד הלוקח. ולדבריו, למה כתב לעיל [סעיף י"ג] וכשו"ע סעיף ט' והוא שוה יותר. וגמ' שם ס"ו ב' משמע דאין מילוק בין תנאי דלוקח למוכר, ע"ש: לג. **אבל אם כו'.** ההיא דפ"ג דסנהדרין [כ"ד ע"ב]:

באר הגולה

ז*. פירוש אפילו לא גזיס. ח. ועיין בסוף סימן שכ"ח.

פתחי תשובה

סעיף ט"ז. כגון שא"ל קנה לי יין כו'. עיין בתשובת חות יאיר סי' קכ"ח, אודות ראובן שחבע לשמעון גיסו בשטר הנעשה ביום חתונתו כשלקח את אחות שמעון, והתחייב שמעון עצמו בקנין בכל אופן המוציל להשתדל לראובן חזקת ישוב בעיר פלוני על הוצאתו, ועתה טוען שמעון שהשטר בטל מעיקרו כי השעבוד הוא על דבר שאינו בידו, כי אין יכולת בידו להשתדל לראובן חזקת ישוב הנ"ל הואיל שלא נכתב בשטר כמה ממון יתחייב לו אם לא ישתדל לו כו'. וכתב דטענת שמעון אין בה ממש, ואדרבה איפכא מסתברא, אם סברא זו דהשתדלות חזקת ישוב מיקרי דבר שאינו בידו היא אמיתית, אז אם היה נכתב בשטר שאם לא ישתדל יתחייב בסך כך וכך, אז היה התחייבות הזה רק אסמכתא דלא קניא אלא בב"ד חשוב כו', משא"כ אם נכתב סתם שהתחייב שמעון בהשתדלות הנ"ל, אף אם היה דבר שאינו בידו לא נפטר מהשתדלות על הוצאתו כמו שהתחייב אף אם יהיה הוצאה מרובה כו'. איברא דהשתדלות זה של חזקת ישוב וכל כה"ג מיקרי שפיר דבר שבידו לטבעא דעלמא, דמי שרוצה להוציא ממון הכח בידו להשתדל חזקת ישוב, ולא דמי למ"ש בסימן ר"ז סעיף י"ג בהג"ה והוא מדברי הטור [סעיף ט"ז] דקנה לי יין ממקום פלוני הוי אסמכתא, ע"פ גמ' דסוף פרק איזהו נשך [ב"מ ע"ג ע"ב], דשמא לא ימכרוהו לו, אע"ג דאמר קנה לי יין סתם כו', י"ל דהתם שאני דקאי אמי דיהיב זוזי לחבריה למיזבן ליה חמרא במקח קצוב כשער הזול, על כן אמר שם דהוי אסמכתא דמאן לימא לן דמשכח ליה באותו שער כי השער עשוי להשתנות, וזה מילתא דמסתבר אף שלא הזכירוהו הפוסקים, דאל"ה נשאר קשה למה נקרא זה דבר שאינו בידו [עיין סמ"ע ס"ק כ"ט וגם בלבוש]. ואח"כ מצאתי כן בתוס' שם בד"ה התם בידו כו', וגם ראיה לזה מתרומת הדשן סי' ש"כ. ומ"מ בנידון דידן אם אירע שטרח שמעון בהשתדלות והשררה לא רצה רק בממון רב יותר מהראוי לרוב העולם, אז פטור שמעון דמיקרי אונס כמבואר בפסקי מהרא"י [תרומת הדשן פסקים] סי' רנ"ד כו', ע"ש עוד: יז. **אבל אם אינו בידו לגמרי.** עיין בתשובת בית אפרים חלק חו"מ סי' ל"ד בדבר הרגיל בין הסוחרים כשרוצים לשלוח סחורה למדינה אחרת, עושין מעמד עם אחד להוליך הסחורה ונותנין לו כך וכך למאה, והוא מקבל על עצמו אחריות הסחורה ונותן להם שטר חוב על סך שווי הסחורה, ואם מביאה בשלום מחזיר לו השטר חוב, ואם אירעו אונס שהסחורה אבודה, משלם לבעלים את הסך שבשטר חוב. וגם יש דרך אחר, שאין המוליך מקבל עליו אחריות רק איש אחר, ונותן שטר חוב על סך מעות שווי הסחורה להסוחר, והוא נוטל עבור זה כך וכך למאה עבור קבלת האחריות, והמוליך המתעסק נוטל ג"כ שכר טרחתו כפי שמפשרים ביניהם, ואם הצליח דרכו ובאה בשלום, נוטלים שכרם ומחזיר הסוחר השטר חוב לזה שקיבל אחריות, ואם הסחורה אבודה, השכר אבד וזה שקיבל אחריות משלם הסך שבשטר חוב, ויש לשאול אם הוא דינא או מנהגא, שמצד הדין י"ל שקבלת אחריות זה אסמכתא הוא כיון שלא נעשה בקנין ובב"ד חשוב. והשיב, הנה הדרך הראשון שהמוליך עצמו מקבל אחריות, פשוט שהוא מחויב מצד הדין, כיון שהוא המוליכה למקום סכנה ועל ידו נאבדה, ואף בלא קבלת אחריות היה מתחייב וכדאמרינן [ב"מ צ"ד ע"א] הרי (ש)הוליכן למקום גדודי חיה ולסטים, ומכ"ש במקבל עליו בפירוש, דאפילו באירעו אונס קיי"ל [להלן סימן רצ"א סעיף כ"ז] מתנה שומר חנם להיות כשואל. אך באם המוליך עצמו אינו מקבל אחריות רק איש אחר, לכאורה י"ל דהוי אסמכתא, ואע"ג דכל ערבות אסמכתא הוא ואפ"ה אמרינן דמשום דהימניה גמר ומשעבד נפשיה [ב"ב קע"ג ע"ב], מ"מ י"ל דכאן גרע, דערב היינו טעמא כמ"ש בעל התרומות [שער מ"ג ח"א ס"ו] [הביאו הש"ך [סק"ד] ובאר היטב [סק"ג] ריש סימן קכ"ט] דלאו אסמכתא גמורה היא כו', אמנם נראה דכאן אדרבה עדיף טפי מערב דעלמא כו', וכיוצא בזה מבואר בריב"ש סי' ש"ח בענין אם תלך הספינה בשלום כו', והאריך בזה ומסיים וז"ל, ודאתאן עלה, בנידון דידן ודאי דמהני הערבות בשעת מתן הסחורה אף לדעת הרמב"ם [פכ"ה ממלוה ה"ז] [שבסימן קל"א סעיף ט'] כו', וגדולה מזו י"ל, דנידון דידן לא מיקרי ערב כי אם קבלן, שזה המבטיח הוא עיקר המקבל הסחורה מהסוחר, ואף שבעל החבילה הולך לקחתה, מ"מ כיון שאין הסוחר נותנה לו רק

באר היטב

כז. מקנה. [פירוש, דתלה הקנין בשם יעשה, ולא בדרך תנאי שתקנה עכשיו ע"מ שתעשה לי דבר פלוני אח"כ. הוי אסמכתא, דכל שהוא ביד הלוקח כאילו הוא ביד אחרים. וצ"ל שהחפץ הנקנה הוא ביד הקונה עד שיקיים התנאי, דאל"כ לא שייך קנין כלל אפילו אי לא הוי אסמכתא דהדר סודרא למריה, והטור לטעמיה דס"ל דגם מה שבידו הוי אסמכתא. ע"ז]:

יב) אבל אם שוחקים באמנה כו'. וכתב הרא"ש בתשובה כלל ס"ו סי' ח', מי שהרוויח מחבירו אלף זוז בשמוק, ואח"כ הקנה לו בקנין מליפין שחייב לו אלף זוז, ופסק דחייב לשלם לו ואין בו אסמכתא, אם לא (שנזכר) [*שירדוע] שהקנין בא משמוק. וכ"כ בתשובה כלל ע"ב [סי' א'], אם נתן אח"כ משכון ע"ז, אף שהחזיר לו המשכון, מזקף עליו במלוה וחייב לשלם*: **יג) אין מוציאין ממנו כו'.** פירוש, אפילו הכי התנה ודאי גמר ומקני מספק. [לא]דברים אמורים בששוחקין במעות מוכנים [יב]אבל אם שוחקים באמנה [יג]אין מוציאין ממנו מה שהפסיד. [לב]ויש אומרים אפילו נתן לו משכון על המעות לא מהני דמעות אין כאן משכון אין כאן כמו שנתבאר לעיל סימן ק"ן סעיף ט"ו. [לג]אבל בשמעות מוכנין על הדף מותר לשחוק ואין בו אסמכתא. ודלא [לד]כיש חולקין ואוסרין לשחוק בכל ענין* [לה]ויש אומרים דאינו מותר רק בשהדף שהמעות מונחים עליו קנוי לשניהם ועיין לקמן סימן ש"ע[לו] ולא מקרי אסמכתא [לז]אלא בשעיקר הדבר תולה בתנאי אבל מי שמחייב עצמו לחבירו ואומר אם יהיה בחיים יתן לו ואם לאו יתן ליורשיו זה לא מקרי אסמכתא דהא על כל פנים חייב ליתן לו וכן כל כיוצא בזה. י"א [לח]הא דמשחק בקוביא לא הוי אסמכתא הוא מטעם דמאחר ששניהם מתנין זה כנגד זה וכל אחד יוכל להפסיד אגב דבעי למקני גמר ומקני ולכן כל

ע"פ משה"א מאירת העינים

קצוה"ח סע"ה משה"א סע"ג

משה"א סע"ב

ש"ך כנ"ל: עיין בטור ומר"ם סימן שכ"ב [סעיף ו'] ובתוס' לשבת פרק שואל [קמ"ט ע"ב ד"ה מאי] וכשלמי גיבורים שם נס"ג ע"ב מרפי הרי"ף אות ג'). מלגא

ציונים ומקורות לא) שם בטור סעיף י"ז. לב) מרדכי פרק זה בטרם סנהדרין סי' תרצ"א. ד"מ י"ז. גם בפתוך סעיף י"ז. לג) הגהות מרדכי שם סנהדרין סי' תשכ"ב לד) שם במרדכי. לה) תוס' פרק הניילה דין י'. ד"מ שם. לו) מרדכי פרק הניילה סנהדרין כ"ה ע"א בדיבור הראשון הרא"ש ב"מ פ"ה סי' ע' וכ"א סעיף י"ז כשם רבינו ירוחם נתיב ט"ז. לז) סעיף א'-ג'. לח) רשב"א בתשובה ח"א סי' אלף קמ"ב. ד"מ כ"ג כ"א מתוס' ומרדכי פרק איזהו נשך ב"מ סי' שכ"ג כשם כ"מ ספר הישר חידושים סי' תקצ"ג הובא בתוס' שם ע"ד ע"א ד"ה הכא וסנהדרין כ"ה ע"א בדיבור הראשון. ד"מ י"ז.

9) בדפוסים הראשונים: **סעיף ח'**, ותוקן ממהדורת באה"ג ואילך.

באר הגולה

ג. כתב הרא"ש בתשובה כלל ס"ו סי' ח' מי שהרוויח מחבירו אלף זהובים בשמוק, ואח"כ הקנה לו בקנין מליפין שחייב לו אלף זהובים, ופסק שאם אמר אני מקנה לך ממון שנתחייבתי לו אפילו בפחות והדבר ידוע שנתחייב לו בשמוק, פטור. וכללו ע"כ סי' ח' כתב, אם נתן אח"כ משכון ע"ז, אף שהחזיר לו המשכון, מזקף עליו במלוה וחייב לשלם.

ביאור הגר"א

לד. (ליקוט) **במה דברים אמורים כו' אבל כו'.** ר"ל בדברים בלא קנין וכמ"ש הרא"ש בפרק איזהו נשך סי' ע', ואע"ג דיש דברים דנקנין באמירה כו' אבל בקנין קני. ומ"ש שם אע"ג דהאי אסמכתא קניא כו' דאסמכתא אפילו בקנין כו', ע"פ הוא וחסר שם, ול"ל כמ"ש תוס' בעירובין פ"ב ג' סוף ד"ה אמר, ואותם המשחקים באמנה אור"י כו' דלמ"ד כו' ולמ"ד כו'. וכ"ה חסר בתוס' דסנהדרין כ"ה ג' סוף ד"ה כל, דודאי אין כאן מקום לב"ד משום, וכדרישה [סעיף י"ז] לחק עצמו בזה (ע"כ): לה. ויש אומרים אפילו נתן כו'. כמ"ש בפ"ג דקדושין [ס'], והכא נמי כיון שאין חייב לו בלא המשכון דשוחק באמנה: לו. ודלא כיש חולקין כו'. דס"ל כרמי בר חמא [סנהדרין כ"ד ע"ב] דהוי אסמכתא, וכן פסק הרמב"ם [המובא בציונים אות ל"ד], ועיין מה שכתבתי לעיל סוף סימן ר"ג [סקמ"ד]: לז. ויש אומרים דאינו מותר כו'. דלאע"ג דלא הוי אסמכתא, מ"מ גרע קנין בלאחר מדרכי הקנאה, דלא עדיף משאר מצא ומתן, וכמ"ש בתוס' דעירובין פ"ב ג' סוף ד"ה ג"ר יהודה, ואותם המשחקים באמנה כו', ולמ"ד לא אסמכתא היא איסור יקנה בדברים בלא קנין בשביל שנעלם את חבירו, וכמ"ש [נ"מ מ"ט ג'] דברים אין בהן אף מי שפרע, וכמ"ש הרמב"ם [פי"א ממכירה ה"ב] וטו"ע בסעיף ב' דה"מ בשקנה בדרך מהדרכים כו', כ"ל אע"ג דאין בו אסמכתא כגון בעל מנת כמ"ש לעיל [סקי"ה], מ"מ דרכי הקנאה גרע. אבל בשהמקום והדף קנוי לאותו שירוח, קונה לו מדין אגר ורשות כמ"ש בפ"ה דב"ב [פ"ה [ע"ב] פי"ו [ע"א]], ועיין בתוס' דקדושין שם [כ"ה ע"א בדיבור הראשון]. והטור [סעיף י"ז] כתב בסברא לאשונה ולא הגרע שיהא קנוי, וכמו בשותפין, וע"ל סימן קע"ו סעיף ג' בהג"ה, וכמ"ש בפ"ז דב"ב [ק"ו ב'] בהוא הגאה דקא נייחי כו': לח. ולא מקרי כו'. דטעם אסמכתא דסמכא דעתא שלא יצטרך ליתן, וכמ"ש בסנהדרין כ"ה [ע"א] ולגרסא כו' דלא גמר ומקני דאמר קיים לי כו', ועיין רש"י שם כ"ד ב' ד"ה כל הה"ג כו' דקומך כו', מבא"כ נכה"ג: לט. יש אומרים כו'. כן פירש ר"מ בתוס' שם ושם [המובאים לעיל סקכ"ט]: מ. ולכן כל כו'. פ"ב דשבת [נ"א ג'], ועיין הגהת אשר"י שם [סי' י"ט]:

באר היטב

בח. באמנה. דאע"ג דלא אסמכתא היא, מ"מ כל דבר גרוע קנין, וכשמונח המעות על הדף זהו קנינו מפני שהדף מושאל (ומוקצה) [*ומוקנה] לשניהם, ומי שירוח קונה לו הדף המעות מיד דהו"ל מחברו ורשותו שקונה לו, מבא"כ כשמחקין באמנה. סמ"ע [סקל"ג]:

ע"פ סמ"ע וכ"ה במהדורת למברג

פתחי תשובה

ע"פ השטר חוב מהמבטיח, א"כ איהו אינו רק שליח של המבטיח כו'. ועוד נראה, דאפילו תימא שאם שולח לו בכתב שיתן לזה הסחורה והוא מחייב עצמו שמחויב להחזירה לו בשלימות וכיוצא בזה, היה תלוי במשמעות לשון הכתב, אבל כפי שנוהגין שנותן שטר חוב בסתם ואין מזכיר בו סחורה כלל רק על סך כך וכך מעות, א"כ נראה שהענין נעשה על דרך הקנאת חכמי ספרד המבואר בסימן ר"ז [סעיף ט"ז], והיינו שהוא מקנה לו השטר חוב ומתחייב לו סך כך, רק שתנאי הוא באם יחזיר הסחורה השטר חוב מחול, וכל זמן שלא מסר הסחורה, *השטר חוב בתוקפו ואין כאן דין אסמכתא כלל. סוף דבר שמנהג ישראל תורה ודין גמור, וגם מצד מנהג הסוחרים הוא דין גמור כמבואר בפוסקים, עכ"ל. וע"ש עוד בסי' ל"ה בעובדא שהמבטיח אחר שנתן השטר חוב להסוחר שמע שיש אחריות גדול בדרך ורצה לחזור בו מקבלת האחריות, ושלח להסוחר שישתדל להוציא הסחורה מיד המוליך, והסוחר שלח אחריו והשיב לו שכבר הלכה הסחורה ואין בידו להחזירה, וסוף דבר שנאנסה הסחורה בדרך, ועתה תובע הסוחר להמבטיח שישלם לו השטר חוב, וזה טוען הרי הזהרתיך כו', והסוחר טוען טירחה רבה כזו לא היה מוטל עלי מאחר שהשטר חוב שלך היה תחת ידי ועליה דידך היה רמיא לטרוח עמו ולהוציא מידו כו', ונתעצמו בדין על זה. והשיב ע"ז באריכות והעלה שהדין עם הסוחר, והאריך בסוגיא דב"ק דף ק"ח ע"ב בנגנבה באונס והוכר הגנב כו' ובדברי תרומת הדשן [סי' שכ"ד] שהביא הרמ"א לקמן סוף סימן רצ"ד [סעיף ו'], ומסיים וז"ל, ובנידון דידן עדיפא טובא מהתיא דתרומת הדשן ומהתיא דב"ק בהוכר הגנב, דכיון שזה קיבל עליו בתחילת הענין כל מיני אחריות עד שיומסר הסחורה ליד הבעלים, לאו כל כמיניה למיפטר נפשיה בטענה זו שהטיל הטירחה על הבעלים להוציא מיד זה המוליך, ובפרט שזה טוען שטרח עמו בדברים והרצה אותו בכל מה דאפשר ולא הועיל, וללכת עמו ביד חזקה על המבטיח היה מוטל זה, שעל פיו נתן לזה ונתן לו שטר חוב על זה, ואם הוא לא רצה, איהו דאפסיד אנפשיה, עכ"ל, ע"ש: יח. שוחקים באמנה. עיין באר היטב [סקכ"ח]. ועיין בתשובת שבות יעקב ח"ב סי' קס"ד, על דבר שתבע ראובן את שמעון שהלוה לו מעות סך מה שישלם לו, ושמעון השיב ששחק עם ראובן וזכה ממנו כל מעותיו, וביקש אח"כ שילוה לו והלוה לו, ושחק עוד עמו והרויח ראובן את הכל בשחוק, על כן אינו רוצה לשלם. ופסק, דאם בשעה שהלוה לו נטל שמעון המעות בידו והגביהו או נתנו לתוך כיסו בענין שקנאו, א"כ מיד נשתעבד לו וחייב לשלם, אבל אם הניחו על השלחן ולא הגביהו, לא קנה כלל ועדיין ברשות המלוה הוא, והוי כשוחק באמנה שאין מוציאין ממנו מה שהפסיד, וכה"ג איתא בכתובות דף ל"א [ע"א] [ובשו"ע לקמן סימן שנ"א [סעיף א'] בהיה מגרר ויוצא, ע"ש:

חידושי רעק"א

סמ"ע ס"ק ל"ב. מזקף עליו במלוה. נ"כ, עיין משנת הריב"ש סי' של"ה וכנו"מ מהרי"ט מ"ח סי' ק"כ: סעיף י"ג בהגה. מונחים עליו קנוי לשניהם. נ"כ, ממהני הא קי"ל [ראה ב"ב פ"ד ע"ב ותוס' קדושין ח' ע"ב ד"ה אם] לאגר השופפים אין קונין זה מזה, ולע"ב:

הדפסה בראולוגית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - כב חו"מ ז (קפט - רמ) קארו, יוסף בן אפרים עמוד מס: 129 הודו

הלכות שבת סימן שכב

ואחד רכים: ו המחלק לבני־ביתו מנות בשבת [ח]יכול להטיל גורל, לומר למי שיצא גורל פלוני יהיה חלק פלוני שלו, [ט]והוא שיהיו (יט) החלקים שוים ואינו עושה אלא כדי להשוותם שלא להטיל קנאה ביניהם, 'אבל עם אחרים אסור, (כ) *כיון שמקפידין (כא) *זה על זה יבואו לידי מדה ומשקל. אבל ליתן מנה גדולה כנגד מנה קטנה (כב) ולהטיל גורל עליהם, אפילו בבני־ביתו ובחול אסור משום קוביא. [י]ויש אומרים דעם בניו ובני־ביתו מותר להטיל גורל אפילו על מנה גדולה כנגד מנה קטנה, מפני (כג) שאין מקפידים: הגה ואסור (כד) להטיל

ח שבת קמ״ח משנה ט הרי״ף והרא״ש ודלא כרב י שם בגמרא כ רמב״ם בפרק כג וכן הכריח שם הרב המגיד מהלכות יום־טוב

אוצר החכמה

באר היטב

כדי שיריח מותר, אבל אם משבר חתיכה ממנו כדי ליתנו לאחר אסור, ע״ש. וכתב היש״ש פ״ד דהך קוטמו אינו מותר אלא ביד אבל לא בסכין,

משנה ברורה

קיסם בסכין לחצוץ בו שיניו, חייב בזה משום תיקון כלי לדעת הרא״ש, ולדעת הרמב״ם — משום מחתך, ואפשר דחייב לדידיה שנים: **ו (יט) החלקים שוים.** דבזה אין שייך שום איסור של שחיקת קוביא, כיון שאין משתכר על־ידי הגורל: **(כ) כיון שמקפידין.** ולחלק בלי גורל שרי, (יז) דמסתמא אמרינן שאין מקפידין, אלא־אם־כן רוצים להטיל גורל, דאז חזינן שמקפידין; (יח) ואפילו אם הם שכנים ולא בני חבורה אחת, דדרך סתם שכנים להקפיד אלו על אלו, מכל מקום לא אסרו רבנן לחלק בלי גורל: **(כא) זה על זה.** היינו שלא למחול לחבירו אף על דבר מועט: **(כב) ולהטיל גורל וכו׳.** היינו, דמי שיזכה בגורל יטול הגדולה ומי שיתחייב יטול הקטנה, הוא בכלל שחיקת קוביא ממש [קוביא (יט) הוא מה שמשחקין בעצים], וקוביא הוא (כ) אבק גזל מדבריהם, שאין דעתו להקנותו בקנין גמור, ולהכי אסור אף בחול. ואף דבעל־הבית עם בני־ביתו לא שייך גזל כלל שהרי הכל שלו, מכל מקום אסור דלמא אתי לסרוכי בקוביא עם אחרים, (כא) ובאחרים בוודאי אסור בחול, וכל־שכן בשבת, דקוביא דמי למקח וממכר: **(כג) שאין מקפידים.** שהרי הוא נותן להם הכל משלו ולא שייך חשש דמדה ומשקל, וגם קוביא אין כאן. ואם בניו חולקים משל עצמם, (כג) אסור מנה גדולה נגד מנה קטנה [פמ״ג]: **(כד) להטיל גורל.** היינו אם הוא לחלק איזה דבר, ואסור אפילו במקום דאתי לאנצויי, אבל להטיל גורל מי יאמר קדיש או מי שיעלה לתורה שרי, דהא היו מפיסין בשבת במקדש מי שוחט מי זורק [מ״א]. ועיין בגזר־הקודש שהביא בשם שבות־יעקב חלק ג סימן כד שמשמע שאינו מותר רק להטיל גורל מתוך הספר כנהוג, אבל להטיל גורל על־ידי פתקאות שנכתבו מערב־שבת שם כל אחד עליו ומטילין בקלפי ומוציאין פתקא מי שיעלה לספר־תורה, אסור, וכן כתב בספר החיים:

ביאור הלכה

ואחד רכים. לכאורה קשה, אמאי התירו לקטום בקשים להריח, נהי דאינו מכוין בהקטימה לעשותה כלי, שאינו רק להריח ואין שייך בזה תיקון כלי, יאסר משום מחתך בקשים, שאינם בכלל אכלי־בהמה, דהרי בכל מלאכת מחתך אין הטעם משום דבזה עושה כלי, אלא דזה גופא הוא מלאכה, כידוע ממה שאמר הגמרא שבת ע״ד עמוד ב: האי מאן דסלית סילתא וקפיד אמשחתא דחייב גם משום מחתך? ואולי דכיון דמיירי בקוטם ביד, כמו שכתבנו במשנה ברורה סעיף־קטן יז, אפילו משום מחתך לית בזה, דסתם מחתך הוא בכלי, וכן משמע לעניות דעתי מהרא״ש שכתב דלהכי פטור בקוטם ביד לחצוץ בו שיניו משום דהוי כלאחר יד, וכן רש״י גם־כן כתב דקטימה שלא בסכין, תיקון כלאחר יד הוא ולא תיקון מעליא, ואי שם מחתך שייך אפילו ביד, דל מהכא שם תיקון וליחייב משום מחתך. אמנם בנשמת־אדם ראיתי מילתא חדתא, שמצדד לומר דשם מחתך שייך אפילו ביד, וקשה לדבריו אמאי התירו לקטום בקשים? ואולי דסתם קוטם להריח אינו מקפיד על המדה, דאינו מכוין רק שעל־ידי הקטימה יהיה הריח נודף יותר, אבל באמת אם הוא מקפיד על המדה, כגון שחבירו מבקש ממנו שיתן לו מעצי־בשמים שלו והוא קוטם איזה שיעור ממנו כדי ליתן לו, אין־הכי־נמי דיצוייר בזה לפעמים איסור דאורייתא [ובזה יהיה מקום לדינו של השיירי־כנסת־הגדולה שתמה עליו הפרי־מגדים, ע״ש], אבל סתם קוטם קיסם לחצוץ בו שיניו, משמע מהרמב״ם דהוא מקפיד על המדה מדחייבהו שם משום מחתך, עיין ברמב״ם פרק יא, והיינו דהוא רוצה להשוותו יפה כדי שיהיה טוב לחצוץ בו שיניו [ועיין במגיד־משנה שם שדעתו דגם בזה אינו חייב כי אם בקוטם בסכין ולא ביד, וכדעת הרא״ש, ומדלא חייבהו משום מחתך שמע מינה דסבירא ליה דשם מחתך לא שייך ביד וכמו שכתבנו, ואין לנו תלונה על הנשמת־אדם, שהוא רוצה ליישב דברי הרמב״ם על־כן הוא אומר לדבריו מילתא חדתא, ואין לו ראיה לדבריו, וכמו שכתבנו ראיה לדברינו מדברי הרא״ש ורש״י דמחתך לא שייך ביד]. ולענין דינא נראה לי להכרייע דתלוי מלאכת מחתך בכל אחד לפי ענינו, דדבר שדרכו לחתכו דוקא בכלי, לא שייך שם מחתך אלא בכלי, ודומיא שמצינו לענין גחז בשבת צ״ד עמוד ב, משום דאין דרך גזיזה ביד, ודבר שדרכו להפרידו לשנים ביד [כמו שמצוי לענין איזה סחורה שדרך להפרידו לשנים על־ידי קריעה ביד], חייב משום מחתך אי מפרידו על־ידי יד, ודומיא שמצינו לענין תולש דחייב אפילו אם תולש בידו ולא בכלי, וכמו שפירש רש״י בשבת ע״ג עמוד ב דיבור המתחיל ׳אין דרך׳, ע״ש, אך כל זה דוקא אם הוא מקפיד על המדה, וכמו שהעתקנו בפנים מלשון הרמב״ם. אך מה שכתבנו דתלוי בכל אחד לפי דרכו, לכאורה הוא רק לענין דאורייתא, אבל מדרבנן יהיה אסור בכל גוונא, דומיא דגזיזה דאסור מדרבנן לכולי עלמא אפילו ביד אף דאין דרך גזיזה בכך. ולפי זה נהיה מוכרחים לומר מה דהתירו לקטום לכתחלה להריח הוא משום דסתמו אינו מקפיד על המדה וכנ״ל. ואפשר דיש לחלק ולומר דשם מחתך לא שייך כלל במחתך ביד, אבל זה אינו, כיון דמסתברא דדבר שדרכו להפרידו ביד שייך שם מחתך אפילו ביד, ממילא אין להקל מדרבנן בכל גוונא, כן נראה לענות דעתי: * **כיון שמקפידין.** עיין משנה ברורה מה שכתבתי, והוא ממגן־אברהם. ועיין שם שכתב עוד דאי ידעינן בבני חבורה שמקפידין זה על זה, אפילו לחלק בלי גורל אסור, דחיישינן שיבואו להזכיר שם מדה ומשקל ומנין, וזה אסור כמו שכתוב סימן שכג; וגם עצם השתתפות באנשים כאלו אין כדאי לכתחלה, דמתוך שהם רגילים לשאול תדיר אחד מחבירו, ודאי יבואו לשאול גם בשבת ויום־טוב, ומתוך הקפדתן אלו על אלו יבואו לידי מדה ומשקל; וממילא סתם שאלה ביום־טוב אחד מחבירו, אף באופן המותר בשאר בני־אדם, באלו בני החבורה המקפידים אין נכון בוודאי, דיבואו לידי שם מדה ומשקל. וזה דוקא בבני חבורה, אבל סתם שכנים שאינם חברים, אף שמסתמא הם גם־כן מקפידים, מכל מקום מותרים לשאול אחד מחבירו בשבת ויום־טוב, דמתוך שאין רגילין לשאול זה מזה תדיר, לא גזרינן שיבואו לידי איסור. וזה תוכן דברי המגן־אברהם מה שהוציא מתוספות. ונראה דאף לחלק בלי גורל לא אסרו בשכנים, מתוך שאין דבר זה מצוי אצלם תמיד לא חששו רבנן שיבוא לידי איסור, כן משמע ממסקנת המגן־אברהם, עיין שם: * **זה על זה.** בתוספתא איתא דמפיס אדם עם אורחיו וכן האורחים מפיסין זה עם

שער הציון

(יז) מגן־אברהם: (יח) כן משמע ממסקנת המגן־אברהם ומתוספת־שבת, ועיין מה שכתבנו עוד בביאור הלכה: (יט) חושן־משפט סימן שע, עי״ש: (כ) שם לדעת הרמב״ם, ואפילו לדעת הטור שם אין נכון מצד אחר, ע״ש: (כא) רמב״ם בפרק כג: (כב) לא ידעתי מנא ליה להקל כשההפסה הוא להשוות החלקים;